

Set fra Børnenes synsvinkel..

- en tilfredsundersøgelse på
Københavns Kommunes fritidshjem og KKFO

Københavns Kommunes Uddannelses- og Ungdomsforvaltning,
Marts 2005

Set fra Børnenes synsvinkel...

- en tilfredsundersøgelse på Københavns Kommunes fritidshjem og KKFO

1. Baggrund	3
2. De centrale pointer	3
3. Resultaterne	5
3.1. Karakteristik af de deltagende børn	5
3.2. Overordnet tilfredshed med fritidshjemmet	5
3.3. Hverdag	8
3.3.1. De daglige aktiviteter	8
3.3.2. Mængden af legetøj – og om behovet for at passe på det	10
3.3.3. Fællesrummet: Et rart sted at være – hvis der ikke var så megen larm!	11
3.3.4. Legepladsen og om behovet at kunne være sig selv	12
3.4. Ikke-hverdage	14
3.4.1. Projekter: Gode oplevelser, men frivillighed er vigtig	14
3.4.2. Konkurrencer: Klare spilleregler og de voksne skal være med som dommere	16
3.4.3. Ture ud af huset: Svømmehallen og kolonierne som klare hittere	17
3.5. Det fysiske miljø: Om støj og stilhed	19
3.5.1. ”Man kan jo sige det til dem, når nogen larmer”: Samtaler med børnene	21
3.6. Det psykiske miljø: Om mobning og drilleri	24
3.6.1. ”De ska’ snakke med os og sætte grænser”: Samtaler med børnene	27
3.7. Demokrati og medindflydelse: Om børnemøder	30
3.8. De voksne: Om den gode pædagog	34
4. Opsummering af hovedpointer	39
Bilag 1	42
a. Det udleverede spørgeskema	42
1. Metodiske bemærkninger om gennemførelsen af de kvalitative interviews	60
2. Plads og støj	61
3. Mobning og drilleri	65
4. Den gode pædagog	69
c. Projektgruppe og bidragydere	74

1. Baggrund

Københavns Kommunes Uddannelses- og Ungdomsudvalg besluttede på sit møde den 4. februar 2004, at der skulle gennemføres en tilfredshedsundersøgelse blandt børnene i kommunens fritidshjem og KKFO.

Undersøgelsen skulle gennemføres i efteråret 2004 som en repræsentativ spørgeskemabaseret undersøgelse blandt børn, suppleret med kvalitative interviews. Undersøgelsen blev gennemført i slutningen af oktober 2004 blandt mere end 1000 børn i knapt 50 af kommunens fritidshjem og KKFO.

Om rammen for undersøgelsen gælder:

- De 50 omfattede institutioner er tilfældigt udvalgt af forvaltningen, dog således at der er tilstræbt ligelig fordeling i forhold til de fire bydele, samt institutionsstørrelse og antallet af tosprogede børn.
- Spørgeskemaet henvender sig til børn i 2. og 3. klasse for at sikre at deltagerne kan læse.
- Undersøgelsen er gennemført på institutionen med læsehjælp fra det pædagogiske personale. Det er blevet pointeret at det pædagogiske personale ikke måtte blande sig i selve besvarelserne. Metoden med besvarelser på institutionerne er blevet valgt for at udgå den indflydelse, man måtte kunne forudse, hvis besvarelserne var blevet gennemført hjemme sammen med forældrene.
- Besvarelserne er blevet afleveret anonymt af børnene i en "fælles postkasse".
- Forældrene til børnene er orienteret om, at undersøgelsen fandt sted.

Undersøgelsen har omfattet mere end 1000 børn fordelt på knap 50 af kommunens fritidshjem og KKFO.

Resultaterne offentliggøres samlet for alle institutioner.

De deltagende institutioner får dog alle tilsendt deres "egne resultater", dels med henblik på en sammenligning med det samlede resultat, dels som en indikation på eventuelle særlige problemområder, man skal tage hånd om i det fortsatte udviklingsarbejde. Det er forvaltningen håb, at denne mulighed vil blive udnyttet!

Det er også håbet, at de institutioner, der ikke har været omfattet af undersøgelsen, vil lade sig inspirere af det udarbejdede spørgeskema og selv bruge det, hvis man ønsker at gennemføre en egen tilfredshedsundersøgelse. Forvaltningen vil gerne hjælpe med afklaring af eventuelle praktiske eller metodiske spørgsmål, der måtte opstå.

2. De centrale pointer

I denne indledende sammenfatning vil alene de mest markante centrale pointer blive omtalt. Som nævnt i indledningen vil resultaterne for enkeltinstitutionerne ikke blive offentliggjort i denne sammenhang, men vil blive tilsendt de enkelte deltagende institutioner, så de kan indgå i det fortsatte udviklingsarbejde på de enkelte institutioner.

Overordnet tilfredshed

Sammenfatningen af denne tilfredshedsundersøgelse skal som indledning startes med en simpel konstatering af at langt hovedparten af børnene (knap 80 %) er glade for at gå på deres fritidshjem. Dermed ikke være sagt at der ikke – også set fra børnenes synspunkt - er et stort rum for forbedringer og behov for fortsat udvikling.

Undersøgelsen peger således også på en række områder hvor der både er plads til forbedringer, og i nogle tilfælde ligefrem et åbenlyst behov for en målrettet og stærkt fokuseret indsats.

Legepladserne

Der er generelt gode skudsmål til legepladserne, dog med det forbehold at det kniber med muligheden for at være sig selv, hvilket bør give anledning til overvejelser om forøget funktionsopdeling ved fx forskellige former for afskærmninger og lign.

Besvarelsene peger på at de små føler sig mindre godt tilpas, hvilket også bør tages med i overvejelserne, dels som temaer på børnemøder, dels i den fysiske indretning af legepladsen.

Kolonierne

Med hensyn til kolonierne udtrykker godt 80 % at de har været glade / rigtige glade for at have været med. Men den skal bemærkes at ca. 1/3 ikke har været med, samt at andelen af tosprogede, der ikke har været på koloni skiller sig markant ud. Det peger på at der fortsat er grund til at gøre en særlig indsats overfor denne gruppe.

Støj og larm

Med hensyn til støj og larm angiver over halvdelen af børnene, at de oplever det som et problem, ligesom også over halvdelen angiver, at de ikke eller kun nogle gange har muligheder for at finde et roligt sted på fritidshjemmet. Der aftegner sig med andre ord et problem, som man i allerhøjeste grad fortsat bør arbejde med at finde løsninger på. Med baggrund i de kvalitative interviews kan anbefales en forpligtet tre-trins-model, der kombinerer;

- selvjustits
- klare regler og
- øget opmærksomhed på mulighederne for fysiske opdelinger såvel indenfor som på legepladsen.

Men selvfølgelig er der grænser for hvor langt man kan nå ved opmærksomhed og fysisk planlægning. Størrelsen på udearealerne og antallet af børn, pr. kvadratmeter vil altid spille en rolle for hvor langt man kan nå.

Mobning og drilleri, et problem der forsat skal tages alvorligt

Med hensyn til mobning og drilleri er der indledningsvis grund til at glæde sig over at over halvdelen af børnene aldrig eller næsten aldrig oplever at blive mobbet. På den anden side angiver 20 % at det sker en gang imellem mens knap 10 % angiver at det næsten sker hverdag.

Der må altså i høj grad være grund at forsætte det arbejde, der allerede er igangsat på institutionerne for at komme mobningen til livs.

De kvalitative interviews giver, i sammenhæng med de kvantitative besvarelser, nogle pejlemærker for dette arbejde:

1. For det første er der grund til at tro at børnene faktisk har gjort sig mange og kvalificerede tanker om hvad mobning egentlig indebærer for offeret, samt om årsagerne til mobning, herunder sammenhængen mellem drillerier og egentlig mobning. Snarere end at forklare ”hvad mobning er” tegner der sig en pædagogiske udfordring i at ”aktivere” en række allerede eksisterende erkendelser og potentielle sociale kompetencer hos børnene
2. Der er også indikationer på at mobningen ofte begynder på vej fra skolen til fritidshjemmet. Det kunne give anledning til en fælles opmærksomhed i sammenhæng med de øvrige samtækningsinitiativer (samarbejde mellem folkeskole og fritidshjem / KKFO)
3. Fra personalets side skal man være opmærksom på at megen mobning finder sted i det skjulte i situationer, hvor børnene kan være sig selv uden direkte opsyn. Det stiller krav om en proaktiv pædagogisk interesse, hvor man løbende interesserer sig, også selvom der ikke er direkte synlige tegn.
4. Endelig kan der peges på et tættere forældre samarbejde – også i konkrete tilfælde.

Børnemøder, demokrati og indflydelse

Der er blevet givet mange positive tilbagemeldinger om værdien af børnemøderne. Børnene oplever at de bliver hørt og at de lære sig de almindelige demokratiske spilleregler, hvor alle har muligheder for at få sat en ”sag på dagsordenen”.

Det er dog vigtigt at de voksne husker at følge op på de truffe beslutninger – det er vigtigt at tingene bliver taget alvorligt og omsat i handling, hvis børnene skal tage møderne og beslutningerne alvorligt.

---000---

3. Resultaterne

3.1. Karakteristik af de deltagende børn

De 1.048 børn, som har besvaret et spørgeskema, fordeler sig nogenlunde ligeligt på drenge og piger. Der er en beskedent overvægt af børn i 3. klasse (52 pct.). Resten går i 2. klasse (se tabel 3.1).

På interviewtidspunktet var ca. 46 pct. af børnene 8 år gamle. Lidt færre (43 pct.) var 9 år gamle, og ca. 4 pct. var 10 år (eller for enkeltes vedkommende: mere end 10 år). Men der var også en gruppe på ca. 6 pct., som endnu blot var 7 år gamle.

Tabel 3.1 De deltagende børn opdelt efter klassetrin og fordelt efter køn. Procent.

	Klassetrin Uoplyst	2. klasse	3. klasse	Alle børn
Uoplyst	36	0	0	1
Drenge	27	49	52	50
Piger	36	50	48	49
I alt	100	100	100	100
Pct..grundlag	11	497	540	1048

Børnenes etniske baggrund blev belyst ved spørgsmålet: "Hvilket sprog taler du mest hjemme hos dig?" 80 pct. svarede *dansk*, og 16 pct. svarede et *andet sprog* end dansk. For tre pct. af børnene er det ikke oplyst, hvilket sprog der tales i hjemmet. Der er stort set lige mange to-sprogede drenge og piger. – Bortset fra disse fakta om hjemmet, børnene kommer fra, har undersøgelsen ikke interesseret sig for børnenes sociale baggrund.

For at få et indtryk af, hvor godt børnene burde kende deres institution og dens dagligdag, blev de spurgt om, hvornår de var startet i institutionen. Langt de fleste (89 pct.) var begyndt at gå der i år 2003 eller tidligere. Resten var kommet til i foråret 2004. Der var altså stort set ingen, som var startet på fritidshjemmet efter sommerferien 2004. Denne fordeling er en logisk følge af, at de yngste børn på forhånd var sorteret fra.

3.2 Overordnet tilfredshed med fritidshjemmet

Som det allerførste børnene skulle tage stilling til (efter at de havde fortalt om deres alder, køn og klassetrin), blev de spurgt: "Hvor glad er du for at gå på fritidshjemmet?" Svarmulighederne fremgår af tabel 3.2. Drenge og piger rapporterede stort set lige store grader af tilfredshed. 43 pct. benyttede den bedst mulige vurdering: *Rigtig glad*. Hvert tredje barn var bare *glad* for sit fritidshjem.

Alt i alt benyttede fire ud af fem børn således de svarmuligheder, der kan betragtes som en tilfreds vurdering. Men der var også ca. 5 pct., som gav en utilfreds vurdering (*ikke så glad* eller ligefrem *slet ikke glad*). Hver sjette barn (16 pct.) følte sig ikke i stand til at besvare spørgsmålet og satte derfor kryds ud for "ved ikke".

Det kan være fristende at se bort fra "ved ikke-svarene" og holde sig til, at der er 5 pct. som har erklæret en eller anden grad af utilfredshed med fritidshjemmet. Ud fra et forsigtighedshensyn kan det imidlertid også være en ide at holde fast i, at "kun" 80 pct. af børnene har erklæret sig tilfredse med at gå på fritidshjemmet. En femtedel er enten ikke tilfredse eller måske ikke tilfredse.

Tabel 3.2 Hvor glad er du for at gå på fritidshjemmet? Opdelt efter klassetrin. Procent.

	Klassetrin Uoplyst	2. klasse	3. klasse	Alle børn
--	-----------------------	-----------	-----------	-----------

Tabel 3.2 Hvor glad er du for at gå på fritidshjemmet? Opdelt efter klassetrin. Procent.

	Klassetrin			Alle børn
	Uoplyst	2. klasse	3. klasse	
Uoplyst	27	3	1	2
Slet ikke glad	.	2	2	2
Ikke så glad	.	5	2	3
Glad	36	28	40	34
Rigtig glad	18	47	39	43
Ved ikke	18	15	16	16
I alt	100	100	100	100
Pct..grundlag (antal)	11	497	540	1048

Spredningen i svarafgivelsen er lidt større blandt de to-sprogede end blandt danske børn. Godt halvdelen af de to-sprogede angav, at de var rigtig glade for fritidshjemmet. Men der var også lidt flere, som ikke var så glade for at gå der.

Mens der ikke er forskel på drenges og pigers glæde ved at gå på deres fritidshjem, så ses det af tabel 3.2, at glæden er størst blandt de yngste (2. klasse) i denne undersøgelse. Der er dog også blandt børnene i 2. klasse lidt flere med en markeret utilfredshed (ikke så glad).

Forskellig oplevelse afhængig af alder

Når børn i forskellige aldre er sammen, vil det som hovedregel være stimulerende for de yngstes udvikling at have kontakten til de lidt ældre. De ældste går til gengæld glip af denne udfordring.

Det kunne være en forklaring på, at de ældste børn er lidt mindre tilfredse end deres et år yngre kammerater. De ældste børn må se ud af institutionerne, hvis de skal få øje på dem, de kan se op til. De ældre børn er holdt op på fritidshjemmet og går for de flestes vedkommende lige hjem efter skole. Der kommer et tidspunkt, hvor børnene begynder at spørge: *hvornår må vi blive fri for at blive passet?* Sædvanligvis kommer tidspunktet før forældrene synes, det er forsvarligt.

Tabel 3.3 Hvad ville du vælge, hvis du selv kunne bestemme, hvor du skulle gå hen efter skole? Opdelt efter klassetrin. Procent.

	2. klasse	3. klasse	Alle børn
Uoplyst	7	4	6
På fritidshjem	42	45	44
Hjem til sig selv	26	21	23
Ved ikke	25	29	27
I alt	100	100	100
Pct..grundlag	497	540	1048

Efter skole: på fritidshjem eller hjem til sig selv?

Det allersidste spørgsmål, børnene skulle svare på, lød: "Hvad ville du vælge, hvis du selv kunne bestemme, hvor du skulle gå hen efter skole – på fritidshjem eller hjem til dig selv?" Spørgsmålet kan ses som et forsøg på at indfange børnenes eventuelle utilfredshed. Ville de i virkeligheden hellere noget andet end at gå på fritidshjem?

Som det ses af tabel 3.3 er det ikke specielt de "store" i 3. klasse, som hellere ville gå hjem til sig selv. Tværtimod er de hyppigere i vildrede (29 pct. *ved ikke*) om, hvad de vil, og de, der har en mening, svarer lidt hyppigere end dem fra 2. klasse, at de foretrækker fritidshjemmet. Det kan tilføjes, at andelen af de to-sprogede børn, som foretrækker fritidshjemmet frem for at gå hjem til sig selv, er større end den tilsvarende andel blandt danske børn.

Opdeles børnene efter køn, opstår et skarpere skel. Drengene synes mere afklarede end pigerne, idet *ved ikke*-andelene er hhv. 22 og 33 pct.. Drengenes afklaring trækker primært i retning af ønsket om at kunne gå hjem til sig selv efter skoletid. 28 pct.. peger på denne mulighed, som kun 19 pct. af pigerne nævner. På den anden side er der også flere drenge end piger, der foretrækker fritidshjemmet (se tabel 3.4).

Tabel 3.4 Hvad ville du vælge, hvis du selv kunne bestemme, hvor du skulle gå hen efter skole? Opdelt efter køn. Procent.

	Uoplyst	Drenge	Piger	Alle børn
Uoplyst	38	5	7	6
På fritidshjem	38	46	41	44
Hjem til sig selv	0	28	19	23
Ved ikke	25	22	33	27
I alt	100	100	100	100
Pct..grundlag	8	529	511	1048

Sammenholdes børnenes svar på de to generelle spørgsmål om deres tilfredshed med fritidshjemmet, ses der som forventet at være en sammenhæng i svarene. De børn, som er rigtig glade for deres institution, er mere tilbøjelige til at foretrække fritidshjemmet som det sted, hvor de går hen efter skole, end de børn, som er mindre glade for institutionen. De foretrækker langt hyppigere at kunne gå hjem til sig selv efter skoletid.

Sammenhængen, som fremgår af tabel 3.5, skal dog ikke overvurderes. Der er tale om en hovedtendens. Faktisk er der en del børn, hvis svar peger i den modsatte retning. De er bare ikke så mange.

Tabel 3.5 Hvad ville du vælge, hvis du selv kunne bestemme, hvor du skulle gå hen efter skole? Opdelt efter hvor glad barnet er for sit fritidshjem. Procent.

	Rigtig glad	Glad	Ikke så glad / slet ikke glad	Ved ikke	Alle
På fritidshjem	58	45	39	24	47
Hjem til sig selv	17	27	43	33	25
Ved ikke	25	28	18	43	29
I alt	100	100	100	100	101
Pct..grundlag (antal)	421	335	49	160	965

3.3. Hverdag

3.3.1. De daglige aktiviteter

Den måske vigtigste del af grundlaget for børnenes tilfredshed med deres institution er den måde, *dagligdagen* udspiller sig på. *De fysiske rammer*, bygningernes størrelse og opdeling i forskellige (aktivitets)rum, sætter nogle spilleregler, som ikke uden videre lader sig ændre. Disse rammer kan være endog meget forskellige institutioner imellem. Inden for rammerne skal menneskene, børn og voksne, så finde sammen om de *aktiviteter*, der skal foregå. Kan det lade sig gøre på en måde, så alle føler sig tilpas?

Børnene blev præsenteret for en række dagligdags aktiviteter i fritidshjemmet, og de skulle så angive, hvilke af aktiviteterne, de godt kunne lide. På den måde fik vi mulighed for at tegne et billede af, hvad fritidshjemsbørn godt kan lide at beskæftige sig med, når de er på institutionen. Svarene fremgår af tabel 3.6, som ud fra en overordnet betragtning viser, at der på fritidshjemmene foregår en masse ting, som børnene godt kan lide.

Ingen af de aktiviteter, som blev bragt på bane i spørgsmålet, falder igennem. Mindst en tredjedel af børnene synes om den enkelte aktivitet.

Tabel 3. 6 Hvad kan du godt lide at lave på fritidshjemmet? Opdelt efter køn. Procent.

	Drenge	Piger	Alle
Høre en historie	28	40	33
Samling til frugt	37	42	39
Se (video)film	70	74	72
Computerspil	70	37	54
Bage brød/kager	42	66	54
Sy	18	61	39
Arbejde med træ	48	52	50
Tegne og male	43	78	60
Spille bold	76	56	66
Lege ude	73	68	70
Være alene/privat	59	67	63
Musik og dans	30	64	47
Spille spil	60	68	63
Andet	29	35	32
Pct..grundlag	529	511	1048

De mest populære aktiviteter er dem, både drenge og piger synes om. 72 pct. af alle børnene holder af at *se film* på fritidshjemmet, og lige så mange (70 pct.), vil gerne *lege udendørs*.

Bemærkelsesværdigt er det, at næsten lige så mange (66 pct.) godt kan lide at *spille bold*, for det er især en drengeaktivitet, som tre ud af fire drenge sætter pris på. Blandt pigerne er det ”kun” lidt over hver anden, der godt kan lide at spille bold. Så er pigerne mere til at *spille spil*, som to ud af tre godt kan lide. Drengene kommer på dette punkt ikke meget efter pigerne.

Kønnet gør sig i øvrigt stærkt gældende med hensyn til *computerspil*, som er en drengedomineret aktivitet, og nogle aktiviteter, som til gengæld har markant større appel til piger. Det gælder *syning*, *musik og dans* samt at *tegne og male*. Pigerne er endvidere i overtal – om end i knapt så høj grad – når det gælder *bagning* og at samles om *højtlesning af en bog*.

Alders- og sprogforskelle?

Der er, som man kunne vente, ikke afgørende forskelle mellem, hvad børn i 2. og 3. klasse godt kan lide at lave på fritidshjemmet. Dertil er aldersforskellen for lille. Derimod adskiller de tosprogedes interesser sig på nogle punkter fra de danske børns.

De to-sprogede er således mere glade for at sidde ved computeren og spille, ligesom de i det hele taget er mere glade for at spille spil – også boldspil. De er endvidere mere glade end de danske børn for at kunne sidde og sy samt deltage i bageaktiviteter, og endelig holder de af hyggeaktiviteterne (samling til frugt og at høre en historie).

Når mange børn skal være sammen, kan det være nødvendigt at lægge en dæmper på udfoldelserne. Ellers risikerer støjniveauet at blive for højt. Stærkt omkringfarende adfærd kan også være en belastning. Spørgsmålet er, om børnene herved kommer til at opleve deres udfoldelsesmuligheder for begrænsede.

Tabel 3.7 Hvad ville du gerne kunne gøre (noget mere) på fritidshjemmet. Opdelt efter køn. Procent.

	Drenge	Piger	Alle
Lege med vand	53	52	52
Larme	41	36	38
Lege med ild	45	19	32
Lege vilde lege	60	46	53
Andet	23	26	24
Savner ikke noget	12	15	13
Pct..grundlag	529	511	1048

Plads til forbedringer

Den omstændighed, at der på fritidshjemmet er mulighed for at lave mange af de ting, børnene godt kan lide, skal ikke tages som udtryk for, at alt er, som det skal være.

De fleste børn kan godt komme i tanke om noget, de gerne ville kunne gøre i deres institution. Kun hver ottende har svaret, at de ikke savner noget. *Vand* er for mange et attraktivt element, hvad enten der tænkes på strand og hav, på svømmehallen eller andre mere hjemlige former for adgang til at lege med vand. Halvdelen af børnene (både drenge og piger) kunne godt tænke sig nogle muligheder i den retning. Lige så mange ville ønske at der i større udstrækning var mulighed for at lege ”vilde lege”.

Det var ikke præciseret, hvad der nærmere skulle forstås herved, men det må i hvert fald have noget at gøre med friere udfoldelsesmuligheder uden hele tiden at skulle tage hensyn at gøre. Om det lokalt kan lade sig gøre at imødekomme ønsket vil bl.a. afhænge af pladsforholdene.

Det nødvendige rum til ”vilde lege”

Det er et ønske fra godt hvert tredje barn, at de ind imellem kunne få lov til at larme noget mere i deres institution. Og det er vel at mærke ikke specielt drengene, som er fortalere for denne mulighed. Da larm næsten altid vil være en belastning for omgivelserne, skal det også bemærkes, at et flertal af børnene ikke efterlyser mere larm på fritidshjemmet. Der er altså en afvejning at foretage.

Ud fra en lidt ”sat” voksen tankegang er det udfoldelsesmuligheder, der godt kan virke lettere provokerende, som blev bragt på bane i spørgsmålet. Det var helt bevidst. Også når det gælder at *lege med ild*. Her er det så afgjort drengene, der tænder på den ide. Næsten hver anden dreng satte kryds her. Endelig var der givet mulighed for, at børnene selv kunne nævne noget, der ikke stod på listen. Det gjorde hver fjerde.

Der var i øvrigt ingen særlig forskel mht. savnede aktivitetsmuligheder, når børnene blev opdelt efter klassetrin. De to-sprogede adskilte sig i så henseende heller ikke fra de danske børn.

3.3.2. Mængden af legetøj – og om behovet for at passe på det

På fritidshjemmet må der nødvendigvis være noget, børnene kan beskæftige sig med. Hvordan ser børnene på udbuddet af legetøj, dets kvalitet og stand? Halvdelen udtrykker en generel tilfredshed, idet de mener, at ”det meste er rigtig godt”.

Det afholder dem dog ikke fra også at have kritiske bemærkninger. Godt 40 pct. (lidt flere drenge end piger) synes, at der er for få stykker af det legetøj, som for tiden er mest populært. Og når der er rift om tingene, bliver der naturligvis også slidt godt på dem. En typisk voksen-holdning vil i den forbindelse være, at efterlyse en mere nænsom behandling af tingene, ikke smide dem fra sig, men lægge dem pænt og ordentligt til side efter brug.

Det er imidlertid ikke kun noget de voksne mener. Et flertal af børnene (især blandt pigerne) giver udtryk for en form for ansvarlighed, når de tilslutter sig, at ”nogle godt kunne passe bedre på tingene”. Og så er der naturligvis en del børn, som mener at deres eget køn er forfordelt.

Tabel 3.8 Hvad synes du om fritidshjemmets legetøj? Opdelt efter køn. Procent.

	Drenge	Piger	Alle børn
Det meste er rigtig godt	47	57	52
For lidt af det mest populære	45	41	43
For meget er slidt og i stykker	46	52	48
For lidt til piger	11	48	29
For lidt til drenge	41	11	26
Nogle kunne godt passe bedre på tingene	48	63	55

Tabel 3.8 Hvad synes du om fritidshjemets legetøj? Opdelt efter køn. Procent.

	Dreng	Piger	Alle børn
Andet	15	14	14
Pct..grundlag	529	511	1048

3.3.3. Fællesrummet: Et rart sted at være – hvis der ikke var så megen larm!

De fleste fritidshjem har et lokale eller areal, hvor alle kan mødes om spontane aktiviteter. I modsætning til computerrummet, værkstedet, køkkenet osv. er det ikke reserveret til noget bestemt. Næsten alt er muligt i fællesrummet. Måske er det derfor, to ud af tre børn giver det et godt skudsmål: ”Der er rart at være”. Det er en bedømmelse piger og drenge er lige enige om. Der er heller ingen divergenser mellem danske og tosprogede børn eller mellem 2. og 3.klasserne.

Netop den spontane, ubevogtede atmosfære, der ofte hviler over fællesrummet, kan på sin side også være en medvirkende årsag til, at der opstår trængsel og alarm. Det er specielt støjen, som falder en del børn (flest piger) for brystet. Færre klager over, at der er for lidt plads. Det er nogenlunde samme andel, som finder, at tingene burde være mere adskilt. Lidt flere mener ganske enkelt, at der er for mange børn i fællesrummet. Alt i alt et tegn på, at fællesrummene i hvert fald ikke opleves at være for store.

Fornemmelsen af at der kan være en lidt kaotisk stemning i fællesrummet, når flere aktiviteter konkurrerer om pladsen, kan være årsag til, at hver tredje barn mener de bliver generet af de vilde drenge/piger. Ca 15 pct. angiver ligefrem at de helst ikke kommer der.

Det kan synes overraskende, at denne holdning (og adfærd) hyppigere luftes af drenge end af piger. En overvejelse kunne i den forbindelse være, om de stille drenge resignerer og trækker sig ud, mens de stille piger protesterer over tingenes ”uretfærdige” tilstand og prøver at få ændret spillereglerne. Et tema vi vender tilbage til.

**Tabel 3.9 Spg. 11: Hvad synes du for det meste om fritidshjemmets fællesrum?
Opdelt efter køn. Procent.**

	Drenge	Piger	Alle børn
Der er rart at være	64	64	64
Kommer der helst ikke	18	12	15
Der er for meget støj	38	51	44
Der er for lidt plads	25	21	23
Tingene burde være mere adskilt	22	20	21
Der er for mange børn	25	30	27
De vilde drenge/piger generer os	32	43	37
Pct..grundlag	529	511	1048

**Tabel 3.10 Hvad synes du for det meste om fritidshjemmets legeplads?
Opdelt efter køn. Procent.**

	Drenge	Piger	Alle børn
Der er rart at være	72	67	69
Kommer der helst ikke	11	15	13
Der er for meget støj	17	25	21
For lidt plads til boldspil	33	25	29
Tingene burde være mere adskilt	18	18	18
For få legeredskaber	40	44	42
De vilde drenge/piger generer os	24	37	30
For lidt plads til at være privat	33	43	37
Har ingen legeplads	9	9	9
Pct..grundlag	529	511	1048

3.3.4. Legepladsen og om behovet at kunne være sig selv

Der er generelt stor tilfredshed, men det kniber med pladsen og muligheden for at være sig selv. De fleste fritidshjem har en fælles legeplads. Her er lidt flere drenge end piger tilfredse. Måske fordi legepladsen typisk vil være det sted, hvor der kan spilles bold – en typisk drengeaktivitet. Det er da også drenge, som går forrest i beklagelsen af, at der er for lidt plads til boldspil. Det mener hver tredje dreng, men kun hver fjerde pige.

Tabel 3.11 Hvad synes du for det meste om fritidshjemmets fællesrum og legeplads? Opdelt efter klassetrin. Procent.

	Fællesrummet			Legepladsen		
	2. kl.	3. kl.	Alle	2. kl.	3. kl.	Alle
Der er rart at være	67	61	64	70	69	69
Kommer der helst ikke	16	14	15	15	11	13
Der er for meget støj	48	40	44	28	15	21
Der er for lidt plads	26	21	23	-	-	-
Der er for lidt plads til boldspil	-	-	-	31	28	29
Tingene burde være mere adskilt	27	16	21	22	14	18
Der er for mange børn	34	22	27	-	-	-
For få legeredskaber	-	-	-	46	39	42
For lidt plads til at være privat	-	-	-	43	33	37
De vilde drenge/piger generer os	44	31	37	40	21	30
Har ingen legeplads	-	-	-	10	8	9
Pct..grundlag	497	540	1048	497	540	1048

De små er mindre tilfredse

Skønt der kun er et års forskel, tyder de klasseopdelte besvarelser på, at fællesarealerne inde og ude, hvor den fri leg råder, i en vis udstrækning bliver skueplads for en bevidst eller ubevidst ”tryning” af de ”små” i 2. klasse.

I hvert fald giver de hyppigere end de ”store” i 3. klasse udtryk for, at der er for meget støj (både inde og ude), at pladsen i fællesrummet er for trang og at der er for mange børn, at tingene (såvel inde som ude) burde være mere adskilt, at der ude på legepladsen burde være mere plads til at være privat, og at de (både inde og ude) føler sig generet af de vilde drenge/piger. Kort sagt: ønsket om at kunne være i fred for de andre er mest udtalt blandt de små på fritidshjemmet.

3.4. Ikke-hverdage

Som modstykke til de faste daglige aktivitetsmuligheder tilbyder fritidshjemmene og KKFO'er også en række mere ekstraordinære aktiviteter: Der gennemføres projekter, afholdes konkurrencer af forskellig slags og der tages på ture ud af huset.

**Tabel 3.12 Hvilke projekter har du været med i efter sommerferien?
Opdelt efter køn. Procent.**

	Drenge	Piger	Alle børn
Projekt om naturen	26	22	24
Fælles projekt med skolen	49	49	49
En forestilling (teater)	36	48	42
Andre projekter	17	32	24
Har <i>ikke</i> været med i projekter	15	10	12
Pct. grundlag	529	511	1048

3.4.1. Projekter: Gode oplevelser, men frivillighed er vigtig

I løbet af de knap tre måneder fra sommerferiens slutning til spørgeskemabesvarelsen lige efter efterårsferien, har der i langt de fleste institutioner været aktiviteter, som ligger ud over det daglige. At hver ottende barn ikke har deltaget i noget projekt, behøver ikke være signal om, at der ikke er foregået noget af den slags på institutionen. Barnet kan have valgt ikke at tage del i aktiviteten. Lægges procenterne i tabel 3.12 sammen, kan man se, at summen klart overstiger 100, hvilket betyder, at mange børn har deltaget i flere projekter.

Halvdelen af børnene har deltaget i projektaktiviteter, som var fælles for skole og fritidshjem. Det er projekter, som primært foregår i skoletiden, men med støtte fra fritidshjemmet. Sådanne projekter kan børnene ikke undslå sig for at være med i. Vi ser da også, at deltagelsen blandt drenge og piger er lige stor. Rene fritidshjemsprojekter med naturen som tema har en lille overvægt af drenge som deltagere, hvorimod pigerne er i klart overtal, når skal optrædes med sang, dans og teater.

En uspecificeret gruppe af andre projekter nævnes også af langt flere piger end drenge. Alt i alt er det således i højere grad piger end drenge, der griber chancen, når muligheden for at være med i projekter byder sig.

Det skal være frivilligt om man vil være med i projekter

Spørgsmålet om frivillighed i deltagelsen blev belyst ved et spørgsmål herom (tabel 3.13). Hvert fjerde barn havde en klar opfattelse af, selv at have bestemt sig for at være med. En femtedel angav, at det var forskelligt, hvilket passer godt med, skoleprojekterne er noget, børnene skal deltage i, mens fritidshjemsprojekterne er frivillige.

Det er heller ikke unaturligt, at en sjettedel mente, at de ikke havde noget valg, i hvert fald ikke, hvis det eneste de havde deltaget i, var skoleprojekter. – Det er nok mere værd at hæfte sig ved de knap 40 pct. (31 + 6), som ikke kunne svare på, om det var noget de selv havde kunnet afgøre. De kunne fx mene, at der i praksis ikke havde været noget valg, at de var blevet presset til det. En sådan mistanke, byggende på børnenes manglende evne til at overskue situationen, kunne finde støtte i den omstændighed, at der var flere blandt de små i 2. klasse end blandt de store i 3. klasse, som var i tvivl.

Tabel 3.13 Kunne du selv bestemme, om du ville være med i projektet? Opdelt efter klassetrin. Procent.

	2. klasse	3. klasse	Alle børn
Uoplyst	8	4	6
Ja – bestemte selv	26	26	26
Forskelligt	16	25	20
Nej - skulle være med	14	19	17
Ved ikke	35	26	31
I alt	100	100	100
Pct..grundlag	497	540	1048

Tabel 3.14 Synes du, at børnene skulle bestemme mere, når I laver et projekt? Opdelt efter køn. Procent.

	Dreng	Piger	Alle børn
Uoplyst	6	6	6
Bestemmer for lidt	31	22	27
Bestemmer passende	29	38	33
Bestemmer for meget	4	2	3
Ved ikke	30	31	31
I alt	100	100	100
Pct..grundlag	529	511	1048

Der er bred enighed blandt børnene om, at de i hvert fald ikke bestemmer for meget, når der sættes projekter i gang. En tredjedel finder indflydelsen passende, mens en fjerdedel mener, at de bestemmer for lidt. Her er der en klar forskel i vurderingen fra drenge og piger.

Mens drengene deler sig ligeligt mellem de to svar, hælder pigerne klart i retning af at finde indflydelsen passende. Vi kan ikke se, om denne forskel skyldes, at pigerne tager mere del i beslutningerne eller de er nemmere at stille tilfredse. Men det passer godt med, at de projekter, som fandt sted i perioden, tilsyneladende havde størst appel til pigerne. De var i hvert fald mere aktive i forbindelse med visse typer af projekter, fx optræden.

Tabel 3.15 Hvilken slags konkurrencer eller turneringer har du været med i efter sommerferien (her på fritidshjemmet)? Opdelt efter køn og etnicitet. Procent.

	Køn:		Etnicitet		Alle børn
	Dreng	Piger	Dansk	To-spr.	
Boldspil (fodbold, bordtennis)	60	29	43	54	45

Tabel 3.15 Hvilken slags konkurrencer eller turneringer har du været med i efter sommerferien (her på fritidshjemmet)? Opdelt efter køn og etnicitet. Procent.

	Køn:		Etnicitet		
	Dreng	Piger	Dansk	To-spr.	Alle børn
Andet sport (løb, kast, gymn.)	25	29	24	38	27
Musik, sang, dans	12	29	19	27	20
Rollespil	30	16	23	23	23
Andet	6	10	8	7	8
Har <i>ikke</i> deltaget i konkurrencer	19	32	28	14	25
Pct..grundlag	529	511	846	172	1048

3.4.2. Konkurrencer: Klare spilleregler og de voksne skal være med som dommere

En anden form for brud med den daglige rutine kommer, når der arrangeres forskellige former for konkurrencer på fritidshjemmet. Her i undersøgelsen svarede tre ud af fire børn, at de siden sommerferien havde deltaget i en eller anden form for konkurrence på fritidshjemmet. Drengene hyppigere end pigerne. Og de to-sprogede hyppigere end de danske børn. Kønsforskellen inden for de forskellige former for konkurrence er tydelig. Drengene stiller op, når det drejer sig om boldspil, pigerne (som vi også så under projekterne) når der står musik og dans på programmet. Rollespil synes primært at være en aktivitet for drenge.

Der skal være klare regler og alle skal synes at det er sjovt

Langt de fleste børn foretrækker at der er en voksen med som dommer. Drengene synes det lidt hyppigere end pigerne, og de to-sprogede mest. Det skal formentlig ses i lyset af, at det vi her taler om, er konkurrencer med et vist "officielt" præg. Det er noget fritidshjemmet som institution står bag, ikke bare den daglige fodboldkamp mellem en gruppe børn, der har delt sig i to hold. Det tages alvorligt, og vinderen har lov til at bryste sig af sejren. Derfor skal det gå til efter alle kunstens regler. Og symbolet på sejren, vinderpræmien, skal være der.

En mere "demokratisk" holdning til konkurrence: at det helst ikke skal være de samme børn, som vinder hver gang (fx ved at konkurrencernes form og indhold varierer, så der både er noget til de fysisk stærke, de kreative, de tænksomme eller fingernemme), at taberne også skal have en præmie, nyder dog også en vis opbakning.

Det er endelig værd at bemærke, at det ikke er noget udpræget ønske blandt børnene, at de selv skal bestemme, hvad konkurrencerne skal gå ud på. Det er åbenbart ikke det at *arrangere* konkurrencen, men at *deltage* i den, der tænder flertallet af børnene.

Tabel 3.16 Hvad er vigtigt, når I laver konkurrencer og turneringer på fritidshjemmet? Opdelt efter køn. Procent.

	Dreng	Piger	Alle børn
En voksen er dommer	63	57	60
Præmie til vinderen	52	45	48
Kan vinde, også uden mange kræfter	40	45	43
Vi bestemmer selv hvad det går ud på	29	27	27
Deltagelse er frivillig	56	60	58
Der er præmie til alle	44	46	45
Andet vigtigt	5	7	6
Ikke noget, der er vigtigt	4	8	6
Pct..grundlag	529	511	1048

3.4.3. Ture ud af huset: Svømmehallen og kolonierne som klare hittere

En tredje måde at bryde den daglige rutine består i at forlade fritidshjemmet for et kortere eller længere tidsrum, at tage på tur. Vi har spurgt både til de korte ture ud i byen og til de længere med overnatning: koloniopholdet.

Tabel 3.17 Hvilke ture med fritidshjemmet har du været glad for at være på efter sommerferien? Opdelt efter køn. Procent.

	Dreng	Piger	Alle børn
Har ikke været på tur	6	4	5
Skov eller strand	36	34	35
Svømmehal	48	51	50
Biograf (teater)	32	40	36
Bibliotek	21	18	19
Museum	29	31	30
Besøg på anden inst./legeplads	39	41	40
Bytur	22	23	22
Husker ikke om jeg har været på tur	17	19	18
Pct..grundlag	529	511	1048

I perioden efter sommerferien har de fleste børn været på tur med deres fritidshjem. Blot 5 pct. kunne svare nej hertil, men det skal bemærkes, at hele 18 pct. ikke kunne huske, om de havde været det. Da deres hukommelse var blevet stimuleret ved, at en række konkrete turformer blev nævnt for dem, er der nogen sandsynlighed for at ved ikke-svarene skal tolkes som et nej til, at de har været på tur.

Et af de mest benyttede udflugtsmål er *svømmehallen*, som halvdelen af børnene angiver at have været i med deres fritidshjem. For de tosprogede vedkommen noget over halvdelen (59 pct.). Det kan ses i sammenhæng med en tidligere oplysning (tabel 3.7) om, at halvdelen af børnene gerne ville kunne lege (noget mere) med vand. Det er åbenbart et stort ønske hos mange børn at komme i kontakt med det våde element.

En *biograf- eller teaterforestilling* har en tredjedel af børnene været til med fritidshjemmet. Lige som pigerne er flittigere til at optræde, når fritidshjemmet giver mulighed for det, er de også flittigere til at gå med i biografen. Det samme gælder for de to-sprogede børn. Blandt dem har halvdelen været i biograf (teater) med fritidshjemmet siden sommerferien.

Selv om *skov og strand* for mange københavnske fritidshjem ikke ligger lige om hjørnet, så har hvert tredje barn dog været på tur til skov og/eller strand. I en vinterperiode ville andelen formentlig være en del lavere. Til gengæld kunne andelen, der havde aflagt besøg på bibliotek eller museum, tænkes at have været en del højere. Sådan er der årstidsvariationer i de konkrete udflugtsmål.

Tabel 3.18 Har du efter sommerferien været på koloni med fritidshjemmet? Opdelt efter køn. Procent.

	Dreng	Piger	Alle børn
Uoplyst	4	5	4
Ingen koloni	8	7	7
Ja	51	48	50
Nej	34	36	35
Husker det ikke	3	4	3
I alt	100	100	100
Pct..grundlag	529	511	1048

Tabel 3.19 Hvor glad var du for koloniopholdet i år? Opdelt efter køn og klassetrin. Procent.

	Køn		Klassetrin		Alle børn
	Drenge	Piger	2. kl.	3. kl	
Uoplyst	5	4	5	4	5
Slet ikke glad	4	1	2	3	2
Ikke så glad	3	2	3	3	3
Glad	28	27	26	28	27
Rigtig glad	56	58	56	57	57
Ved ikke	5	8	8	5	5
I alt	100	100	100	100	100
Pct.. grundlag	271	246	239	280	519

Mens hukommelsen i nogen grad svigter i forhold til dagsture uden for fritidshjemmet, er der langt mindre tvivl hos børnene omkring koloniophold. Det kan de næsten alle give klar besked om. Halvdelen har siden sommerferien været på koloni med fritidshjemmet. En mindre gruppe (7 pct.) har ikke været det – af den enkle grund at der ikke har været nogen koloni. Hvert tredje barn har (efter eget eller forældres ønske) afstået fra at tage med. Som ventet er andelen blandt to-sprogede, der har været på koloni, lavere (35 pct.) end blandt danske børn (53 pct.).

Den halvdel af børnene, som kom med på et koloniophold, var overvejende glade for det. Blot 5 pct. oplyser, at de ikke var så glade for det. Som det ses af tabel 3.19 er der ingen forskel på vurderingen fra drenge og piger eller fra de mindre i 2. klasse og de større i 3. klasse. Gruppen af to-sprogede, som var med, skiller sig heller ikke ud fra de danske børn, når det gælder tilfredsheden med opholdet.

3.5 Det fysiske miljø: Om støj og stilhed

Når mange børn er sammen, kan støjniveauet nemt blive højt. Vi har allerede (tabel 3.7) set, at en del børn godt kunne tænke sig at få lov til at larme noget mere, samtidig med at mindst lige så mange børn synes, der er for meget støj i fællesrummet (tabel 3.9 og 3.11). En måde at søge konflikten mellem disse modstridende ønsker løst på, kan være at opdele dagen i tidsrum, hvor der må larmes, og tidsrum, hvor man skal være stille.

En anden mulighed er at reservere nogle rum/arealer til støjende aktiviteter og adfærd, mens der skal være ro og fred på andre lokaliteter. De børn, som har behov for at trække sig tilbage til et roligt sted, hvor de kan læse lektier eller bare slippe for de andres støj, må i hvert fald kunne tilgodeses.

Tabel 3.20 Synes du, der er for meget larm på fritidshjemmet? Opdelt efter køn og klassetrin. Procent.

	Køn		Klassetrin		Alle børn
	Dreng	Piger	2. kl.	3. kl.	
Uoplyst	7	6	10	3	7
Nej	12	4	6	10	8
Ja - men ikke så tit	15	12	13	14	13
Ja - nogle gange	30	36	30	36	33
Ja - meget ofte	22	22	20	23	22
Ved ikke	15	20	21	14	17
I alt	100	100	100	100	100
Pct..grundlag	529	511	497	540	1048

Mere end hvert femte barn synes, at der "ofte" er for meget larm på deres fritidshjem. Lægges hertil den tredjedel, som finder, at støjniveauet "nogle gange" er for højt, kan vi konkludere, at et lille flertal af børnene peger på, at støj er et problem, man må forholde sig til. De store børn i 3. klasse har den klareste holdning til spørgsmålet (færre uoplyst og ved ikke-svar), og afklaringen trækker i retning af at understrege problemet. Næsten 60 pct. af børnene i 3. klasse mener, der (nogle gange) er for meget larm.

Hvad kan man gøre ved larmen?

Spørgsmålet er, hvad børnene kan gøre, når det bliver for meget. Få det til at høre op? trække sig tilbage til et roligere sted? – eller resignere? Som det ses af tabel 3.21 gør børnene ikke altid det samme (summen af svarprocenterne overstiger langt 100). Det, som flest børn peger på, er, at de går et andet sted hen. Pigerne synes det lidt hyppigere end drengene.

Men næsten lige så mange forsøger sig med en form for intervention. De prøver selv at få de støjende kammerater til at stoppe med at larme. Og hvis de ikke kan det, eller ikke mener at have tilstrækkelig gennemslagskraft, så kan de jo appellere til de voksne om at gøre noget. Både den direkte intervention fra barnet selv og den indirekte via en voksen er metoder, der hyppigst nævnes af pigerne. En forklaring herpå kunne være, at det som oftest er drengene, der larmer. Et fingerpeg i den retning kunne være, at der er lidt flere drenge (7 pct.) end piger (3 pct.), som ikke synes, der er for meget larm. Men vi ved det rent faktisk ikke.

Tabel 3. 21 Hvad gør du, når der er for meget larm på fritidshjemmet? Opdelt efter køn. Procent

	Dreng	Piger	Alle børn
Synes ikke, der er for meget larm	7	3	5
Råber selv højere	16	10	13

**Tabel 3. 21 Hvad gør du, når der er for meget larm på fritidshjemmet?
Opdelt efter køn. Procent**

	Drenge	Piger	Alle børn
Går et andet sted hen	52	61	56
Henter en voksen	22	35	28
Beder dem om at stoppe	41	55	48
Gør ingenting (lukker ørerne)	23	22	22
Ved ikke	20	23	21
Pct..grundlag	529	511	1048

Den resignerende reaktion, at lukke ørerne for støjen, nævnes af godt en femtedel - denne gang lige hyppigt af drenge og piger. Endelig er der en mindre del – fortrinsvis drenge – som nævner den lidt konstruktive løsning at prøve at overdøve larmen ved selv at råbe højere.

Hvor ofte opleves problemet med larm?

Hvor tit har børnene så brug for at kunne gå hen et sted, hvor der ikke er så meget larm? En fjerdedel af børnene mener, at det slet ikke er noget problem. De har (stort set) aldrig det behov.

Men 40 pct. mener, at de ”en gang imellem” trænger til at få lidt fred og ro. Og hvert sjette barn føler behovet tit eller ligefrem dagligt. Der er lidt flere drenge end piger, som slet ikke kan se problemet, men der er på den anden side lige så mange drenge som piger, der føler problemet påtrængende (har svaret ”tit” eller ”dagligt”).

Der er også lidt flere to-sprogede end danske børn, som giver udtryk for, at de tit/dagligt har behov for et roligt sted på fritidshjemmet.

**Tabel 3. 22 Hvor tit har du brug for et roligt sted på fritidshjemmet?
Opdelt efter køn. Procent.**

	Drenge	Piger	Alle børn
Uoplyst	5	4	4
(Næsten) aldrig	29	21	25
En gang imellem	37	42	40
Tit	7	7	7
(Næsten) hver dag	11	8	9
Ved ikke	11	18	14
I alt	100	100	100
Pct..grundlag	529	511	1048

Kan man ikke få det til at stoppe, må man selv fortrække – hvis der da er et sted at gå hen, når larmen bliver for voldsom. En fjerdedel af børnene har ikke de store problemer i så henseende. De kan altid finde et sted, hvor de kan være i fred og ro.

Men for godt en tredjedel er det mere blandet. De kan nogle gange finde et roligt sted, men åbenbart ikke altid. Og så er der altså ca 15 pct., som slet ikke mener, at de kan finde ro på fritidshjemmet, når de har behov for det. Drengene angiver hyppigere end pigerne, at de ”for det meste” kan finde et roligt sted. Men der er på den anden side lidt flere drenge end piger, som slet ikke synes, de kan finde fred og ro på fritidshjemmet (når de har behov for det). Problemet synes i øvrigt større for de danske børn end for de to-sprogede.

**Tabel 3.23 Kan du altid finde et sted, hvor der er ro på fritidshjemmet?
Opdelt efter køn. Procent.**

	Drenge	Piger	Alle børn
Uoplyst	5	3	4
Ja - for det meste	33	21	27
Ja - nogle gange	32	43	37
Nej	16	12	14
Ved ikke	15	20	18
I alt	100	100	100
Pct..grundlag	529	511	1048

Alt i alt viser børnenes besvarelser, at støj er et problem, som bør tages alvorligt, men hvordan det konkret skal tackles, giver undersøgelsen ikke noget klart svar på. Problemet omfang kan også tænkes at være ganske forskelligt fra institution til institution. Under alle omstændigheder kan det kun løses lokalt med respekt for de vilkår, som gælder der – bygningsmæssigt såvel som personmæssigt.

3.5.1. ”Man kan jo sige det til dem, når nogen larmer”: Samtaler med børnene

LARM OG STØJ

Sammenfatningen af gruppeinterviewet om larm og støj kan læses i sin helhed i bilag c. Her gengives blot de centrale pointer. Interviewets er gennemført på en institution, hvor børnenes besvarelser skilte sig positivt ud med hensyn til at larm og støj ikke var generende.

Det kræver fysisk rum, hvis man skal have lov til larme

Børnene mener – måske lidt overraskende for udenforstående, at der er meget mere larm på skolen end på fritidshjemmet.

De begrundet det med at de har mere plads på fritidshjemmet - ” *der er nok mest plads på fritidshjemmet, og i vores klasse ...der larmer og larmer og larmer de...*”. Støjniveauet i klasseværelset opleves som særligt ubehageligt, fordi man ikke har mulighed for at gå et andet sted hen.

Liv fortæller om hendes oplevelse af larm på henholdsvis skole og fritidshjem: ”*jeg synes der er ..ehm, ..så larmer de rigtig meget i skolen, for det er sådan et lille bitte lokale..og de råber og skriger rigtig højt...men efter skole er der ik´ så høj..., når vi kommer her hen (red. fritidshjemmet)...så er der sådan ikke larm , men mere så´en en lille smule tale....fordi det er jo meget større, så det lyder ik´ ligeså højt, hvis man taler*”.

I forhold børnenes til oplevelse af larm og støj som generende har det en betydning for dem om der er mulighed for at gå et andet sted hen eller ej, og de gentager alle flere gange, ”*at på fritidshjemmet kan man (som regel) opholde sig hvor man vil, og at alle ikke nødvendigvis skal være det samme sted samtidigt*”. Dette mener de er støjreducerende.

Desuden fortæller børnene, at hvis der er for meget larm på en af fritidshjemmets stuer, bliver de sendt udenfor af de voksne for at brænde noget krudt af. I de tilfælde hvor børnene oplever, at der er for meget larm på stuerne, vælger de som oftest selv at gå udenfor for at få fred og ro. Når der er for meget larm: ”*..såhh går jeg ud...sætter mig på en af gyngerne. Der er sådan stille og roligt...*”.

Børnenes fortællinger peger således på, at legepladsen / udearealerne i forhold til børnegruppens samlede velbefindende har en central betydning ved at give plads til de vilde og støjende lege.

Selvjustits og klare regler

”*..Når der er nogle som larmer, ik´? – så siger de voksne: Hvis I ska´ larme, så gå udenfor... der ude er der ikke. sådan larm over det hele.*”.

I stedet for at forbyde larm og vilde lege, henviser de voksne børnene til at gå udendørs. Det er ikke larmen og de vilde lege, der er noget galt med – de skal bare foregå et sted, hvor andre ikke bliver generede.

På dette fritidshjem har man en aftale om hvor der må larmes. Det er en aftale som både de voksne og børnene indbyrdes forvalter. Tilsyneladende sker det med succes – men en forudsætning er som det fremgår at der er plads og rum for de vilde lege ude på legepladsen.

Sammenfattende lyder børnenes forslag til eget og andres fritidshjem: ”*Altså man ka´ sige til en af sine venner: Vil I være stille?...Jahh..sådan aftale det med din ven: Ok, nu er vi lidt mere stille.... jahh...og så få din ven til at sige det til sin ven, som siger det videre til sine venner...*”

Kampen om pudrummet – og et bookingsystem med bagdele

Som et afsluttende kuriosum skal nævnes en særlig konflikt med tilknytning til ”pudrummet”. Det kan nemlig være rart også at kunne lege vildt indenfor. Her har fritidshjemmet - som de fleste andre fritidshjem - et såkaldt pudrum, hvor der må leges vildt og højlydt. Det er der imidlertid rift om.

Pudrummet bookes af børnene selv, og pigerne fortæller, at de næsten aldrig når at skrive sig på.

Liv og Freja beskriver det således:”*..Jeg synes alle drengene skriver sig på pudrummet, pigerne ka´ næsten aldrig få pudrummet..*” Liv: ”*Når det så endelig bliver vores tur, kommer nogle drenge fra vores klasse og driller os*”. I den forbindelse kan der opstå lidt uenighed mellem børnene, som andre kan finde lyd generende.

Booking systemet er i visse tilfælde ligefrem blevet strukturerende for børnenes ankomst til fritidshjemmet:

Det gælder om at få skrevet sig på bookinglisten før de andre. Klaus fortæller, at han ser sig nødsaget til ind imellem at forlade skolen, før klokken har ringet for at nå at skrive sig på booking listen.

Forsøget på at komme først til pudrummet kan ind imellem give en lidt støjende og hektisk ankomst til fritidshjemmet – for ikke at tale om nogle af børnenes oplevelse af at det er nødvendigt at forlade skolen før tid. Konsekvenser, der næppe er tilsigtede!

3.6. Det psykiske miljø: Om mobning og drilleri

Det er ikke helt enkelt at fastlægge grænsen mellem omgangsformer, hvor uskyldigt drilleri uden bagtanke er en del af den accepterede tone på stedet, og forhold, der klart må karakteriseres som mobning. Til det sidste hører, at drillerierne har en grovhed, som vi ikke vil finde os i, og at det ikke er et enkeltstående tilfælde, men tværtimod er led i et gentaget mønster.

Der er altså ikke tale om et ”enten-eller”, men et spørgsmål om ”mere eller mindre” - en glidende overgang. Og så er det et spørgsmål om, hvordan man selv som potentielt offer for mobningen opfatter situationen. Føler man sig mobbet?

Tabel 3.24 Hvor tit er du blevet drillet (groft) på fritidshjemmet? Opdelt efter køn og etnicitet. Procent.

	Køn		Etnicitet		
	Drenge	Piger	Dansk	To-spr.	Alle børn
Uoplyst	5	3	3	6	4
(Næsten) aldrig	60	49	58	38	55
En gang imellem	16	22	18	23	19
Tit	4	4	4	8	4
(Næsten) hver dag	3	3	2	7	3
Ved ikke	12	19	15	17	16
I alt	100	100	100	100	100
Pct..grundlag	529	511	846	172	1048

Selvom omfanget af mobning ikke er stort, er der grund til at tage det alvorligt

Børnene i denne undersøgelse blev spurgt: ”Hvor tit er du blevet drillet (groft) på fritidshjemmet?” Et flertal på 55 pct. svarede, at det (næsten) aldrig sker. Hver femte mente, at de ”en gang imellem” var ude for det.

Men så var der også 7 pct., som mente, at det skete ”tit” eller ligefrem ”(næsten) daglig”. En femtedel af børnene vidste ikke, hvad de skulle svare, og satte derfor kryds ud for ”ved ikke” eller undlod ganske enkelt at sætte kryds.

Piger gav hyppigere end drenge udtryk for, at de var blevet mobbet en gang imellem. Det samme gjaldt for to-sprogede, som endvidere havde en højere andel, der følte sig mobbet tit eller ligefrem hver dag. De store i 3. klasse svarede mindre hyppigt end de små i 2. klasse, at de blev drillet ”en gang imellem”. Det kan dels skyldes, at drillerierne med alderen faktisk bliver mindre hyppige, dels at man med alderen bliver mere hårdhudet, og således bedre kan ”stå for mosten”. Tendensen til, at børn føler sig mindre udsat for mobning, når de bliver ældre, kendes fra andre undersøgelser.

Børn (og voksne), der er udsat for mobning, kan i andre situationer udmærket selv være den, der mobber andre. At være i offer-rollen betyder ikke nødvendigvis, at man så aldrig optræder i bøddel-rollen. Faktisk er der en del børn, som snart er i den ene snart i den anden rolle. I denne undersøgelse vedkendte hvert femte barn sig at have drillet andre på fritidshjemmet. Halvdelen mente ikke, at de havde drillet andre, mens ca 30 pct. ikke kunne svare på spørgsmålet. Ud over fortrængning af handlinger, der kunne give barnet dårlig samvittighed, kan der også være tale om, at barnet ikke er sig bevidst, at det har såret andre med sit drilleri.

Tabel 3.25 Hvor tit har du selv drillet andre på fritidshjemmet? Opdelt efter køn og etnicitet. Procent.

	Køn		Etnicitet		
	Drenge	Piger	Dansk	To-spr.	Alle børn
Uoplyst	5	6	5	6	6

Tabel 3.25 Hvor tit har du selv drillet andre på fritidshjemmet? Opdelt efter køn og etnicitet. Procent.

	Køn		Etnicitet		
	Dreng	Piger	Dansk	To-spr.	Alle børn
(Næsten) aldrig	49	50	52	37	49
En gang imellem	20	10	14	20	15
Tit	4	1	2	5	3
(Næsten) hver dag	3	1	2	4	2
Ved ikke	20	32	25	27	25
I alt	100	100	100	100	100
Pct..grundlag	529	511	846	172	1048

Forskelle mellem drenge og piger

Mens pigerne hyppigere oplever at blive mobbet "en gang i mellem", er det drengene, som hyppigere vedkender sig, at de driller "en gang imellem". De større børn (3. klasse) er hyppigere end de små overbeviste om, at de ikke driller andre. Flere af de små har til gengæld svaret "ved ikke".

Tabel 3.26 Hvem har drillet dig? Opdelt efter køn og klassetrin. Procent.

	Dreng	Piger	2. kl.	3. kl.	Alle børn
Bliver aldrig drillet	51	46	46	52	49
De store	20	24	28	16	22
De små	16	15	19	13	16
Pigerne	19	14	20	13	16
Drengene	23	52	39	36	37
Mine venner	17	17	18	16	17
Pct..grundlag	529	511	497	540	1048

Ser vi nærmere på, hvorfra mobningen kommer, er der nogle mønstre i det. De drenge, som føler sig udsat for mobning, peger i næsten samme omfang på, at det er drenge hhv piger, der står for mobningen.

Pigerne derimod peger overvejende på, at det er drengene, der er de slemme. Endvidere er det hyppigere de store der udpeges, som dem der driller. Det er specielt noget, de små i 2. klasse har bemærket. For de berørte børn er det ikke altid let at tackle mobningen.

Forældre kan være tilbøjelige til at give det nemme råd: prøv at holde dig fra de børn, som driller dig. Men hvis det nu er de kammerater, man i øvrigt opfatter som sine venner, skal man så vende ryggen til dem og risikere at blive venneløs? En tredjedel af de mobbede børn angiver faktisk, at de er blevet drillet af deres venner.

Hvordan foregår mobningen?

På hvilke måder bliver børnene generet af deres kammerater? Den hyppigst nævnte form er af verbal karakter: der blev *talt grimt til mig*.

Den rå eller uartige tone falder især pigerne for brystet. Hvis det navnlig er drengene, der benytter sig af et grimt sprog, er de også mere vant til det, og bliver derfor ikke så let provokeret af at blive kaldt mindre pæne ting. Det er en del af deres kultur. En anden form for mobning, som pigerne føler sig mere udsatte for end drengene, er at blive *holdt udenfor*. Det er et velkendt træk, som ikke bliver mindre tydeligt, efterhånden som pigerne bliver ældre.

Tabel 3.27 Hvornår eller hvordan er du blevet drillet? Opdelt efter køn. Procent.

	Dreng	Piger	Alle børn
Bliver aldrig drillet	56	53	54
Talte grimt til dig	27	42	34
Blev holdt uden for	20	32	26

Tabel 3.27 Hvornår eller hvordan er du blevet drillet? Opdelt Efter køn. Procent.

	Drenge	Piger	Alle børn
Drillede selv først	8	6	7
Fordi du nemt bliver ked af det	14	17	16
De andre slog dig	17	17	17
Fordi du hurtigt bliver sur	19	16	17
Pct..grundlag	529	511	1048

Forskellige måder at reagere på

Børn reagerer forskelligt i pressede situationer. De hyppigst nævnte reaktioner fra børnene i denne undersøgelse bestod i en form for aktiv handling, der skulle sætte en stopper for mobningen: ”fik hjælp fra venner”, ”sagde de skulle stoppe” og ”hentede en voksen”. Disse reaktionsformer nævnes lidt hyppigere af piger end af drenge, og ligeledes lidt hyppigere af to-sprogede end af danske børn samt af de små i 2. klasse.

Tabel 3.28 Hvad gjorde du, når du blev drillet? Opdelt efter køn. Procent.

	Drenge	Piger	Alle børn
Bliver aldrig drillet	45	41	43
Blev ked af det	19	37	28
Fik hjælp af venner	40	49	44
Hentede en voksen	30	44	37
Sagde de skulle stoppe	34	50	42
Slog	16	7	11
Lod som ingenting	22	26	24
Sagde det hjemme	22	41	31
Pct..grundlag	529	511	1048

Der var også reaktioner af en lidt mere resignerende karakter: ”blev ked af det”, ”lod som ingenting” og ”sagde det hjemme”. Forsøget på at ignorere drillerierne (lade som ingenting) nævnes nogenlunde lige hyppigt af drenge og piger, hvorimod pigerne noget oftere end drengene blev kede af det og sagde det hjemme til forældrene. Beklagelsen til forældrene er en reaktion, som forekommer hyppigst blandt de mindste i 2. klasse.

Mobningen starter tit i skolen

Mange børn følges ad gennem dagen. Klassekammerater går efter skoletid hen i den samme fritidsinstitution. Konflikter, som er opstået i skolen, kan blive båret med over på fritidshjemmet. Det er af betydning for såvel lærerne på skolen som de voksne på fritidshjemmet at vide, hvor problemerne starter.

Tabel 3.29 Hvor startede drillerierne som regel? Opdelt Efter køn. Procent.

	Drenge	Piger	Alle børn
Bliver aldrig drillet	49	46	48
I klassen	20	33	26
I skolegården	36	39	37
På vej til fritidshjem	11	16	13
På fr.hjems legeplads	22	28	25
Indendørs på fr.hjem	27	41	34
Pct..grundlag	529	511	1048

Som det fremgår af tabel 3.29 angav børnene hyppigt, at problemerne var opstået endnu før, de gjorde deres entre på fritidshjemmet. Ofte i situationer, hvor de voksne ikke er så tæt på begivenhederne (i frikvarteret, på fritidshjemmets legeplads og indendørs). Dette peger frem mod, at det ikke blot kan være et godt pædagogisk

mål, at børnene skal lære selv at tackle problemerne, det er også en nødvendighed, fordi der ofte ikke er andre til stede.

Hvordan tackles mobningen?

Hvordan forholder børnene sig, når de ikke selv er direkte involveret i drillerierne, men er vidne til, at det sker? Vender de ryggen til i forvisning om, at det ikke kommer dem ved? Eller blander de sig tværtimod i konflikten, for at få den stoppet? De konflikt-dæmpende tiltag ("prøvede at stoppe det" og "hentede en voksen") er absolut de reaktioner, som hyppigst belv nævnt. Lidt hyppigere af piger end af drenge.

Tabel 3.30 Hvad har du selv gjort, hvis du så andre blive drillet? Opdelt efter køn. Procent.

	Drenge	Piger	Alle børn
Var ligeglad	17	6	11
Syntes det var sjovt	9	3	6
Drillede selv med	7	4	5
Gik din vej	22	12	17
Prøvede at stoppe det	54	70	62
Hentede en voksen	56	76	65
Blev ked af det	10	17	13
Pct., grundlag	529	511	1048

De mere konfliktsky reaktioner ("var ligeglad" eller "gik sin vej") optræder med langt lavere hyppighed. Her er det til gengæld drenge, der er i overtal, ligesom det fortrinsvis er drenge, der syntes det var sjovt og måske selv "tog del i løjerne" ved at drille med.

Tabel 3.31 Er de voksne gode til at hjælpe, når nogen bliver drillet? Opdelt efter køn. Procent

	Drenge	Piger	Alle børn
Uoplyst	6	6	6
Nej - de hjælper næsten aldrig	10	9	9
Ja - nogle gange	15	16	15
Ja - for det meste	21	21	21
Ja - altid	35	31	33
Ved ikke	13	18	15
I alt	100	100	100
Pct., grundlag	529	511	1048

Som vi har set, prøver nogle af børnene (især piger) at inddrage de voksne, når mobningen skal stoppes. Flere børn har måske en forventning til de voksne om, at de griber ind, også uden direkte at være bedt om det. For de voksne er det en balancegang mellem hensynet til, at børnene skal lære selv at klare problemerne, og forventningerne om, at de voksne har styr på, hvad der foregår. Passivitet kan let blive tolket som udtryk for ligegyldighed. Hvordan ser børnene på de voksnes lyst og evne til at blande sig?

3.6.1. "De ska' snakke med os og sætte grænser": Samtaler med børnene

MOBNING OG DRILLERIER

Sammenfatningen af gruppeinterviewet om mobning og drillerier kan læses i sin helhed i bilag c. Her gengives blot de centrale pointer. Interviewet er gennemført på en institution, hvor børnenes besvarelser skilte sig positivt ud med hensyn til en positiv håndtering af problemer med mobning og drillerier.

Mobning er....

Børnene mener også, at der er forskel på drilleri og mobning. De betegner drilleri som noget, der er for sjov og er kortvarigt. Mens at de betragter mobning som noget der er ubehageligt, gentager sig gang på gang, og er mere eller mindre systematisk ”*Drilleri er sådan noget, der bare vare et frikvarter, og mobning er sådan noget der bliver ved med at vare, der bliver ved og ved..*”.

De fremhæver også at drilleri bliver til mobning når de er rettet mod en enkelt person, der kommer til at havne i en situation, hvor man er helt overladt til sig selv, og ikke kan hente hjælp, eller ikke får hjælp fra enten voksne eller kammerater.... ”*Mobning er noget hvor man er alene, og der er sådan en gruppe, der står mod en*”

Børnene giver flere eksempler på, hvordan der kan være en glidende overgang mellem drilleri og mobning, og er opmærksomme på at oplevelsen af hvornår noget er drilleri og hvornår noget er mobning, kan være forskellig fra person til person. De har også oplevet hvordan drillerier kan gribe om sig, så de udvikler sig til mobning.

Som en af pigerne udtrykker det: ”*Jeg var også med til at drille... indtil jeg fandt ud af at du (peger i retning af Mette) ikke var så glad for det ...at det faktisk var mobning på en måde. ...Jeg fandt ud af at det ikke var for sjov, at det var alvor.., så jeg holdt op med det..*”.

Eksemplet er ikke enkeltstående, idet alle de tilstedeværende børn både kunne fortælle om erfaringer med henholdsvis at blive mobbet og at deltage i mobning.

Det starter tit i skolegården og foregår, der hvor de voksne ikke er

Børnene fortæller, at mobning oftest finder sted i skolegården og på vej til og fra skole. Børnene mener, at mobning i skolegården skyldes, at der kun er to gårdvagter. Mens der på fritidshjemmet ”*..er flere voksne end på skolen, og her er der tusindvis af andre, som man kan snakke med...*”.

I de tilfælde hvor mobning finder sted på fritidshjemmet, foregår det ifølge børnene mest i kælderen, redskabsrummet eller nede i borgen. En af børnene fortæller, at nede i borgen kan dem der mobber lukke alle smuthullerne og sige: ”*Nårhh, så du er bange hva?*”. De andre børn mener, at mobning mest finder sted nede i kælderen, fordi - som en af dem siger - ”*..er der ikke så mange mennesker*”.

Vedvarende fokus, handling, opfølgning og forældreinddragelse.

Undervejs i interviewet har børnene berørt emnet om, hvad der kan stilles op overfor mobning. Flere af børnene giver eksempler på hvordan de har inddraget voksne, men indvender samtidigt at det ikke altid har hjulpet, eller at virkningen har været kortvarig.

Da Klara fortalte historien om hvordan veninden og hun selv blev truet med tæsk efter skoletid, fortalte hun samtidigt at den ældre dreng gentagne gange fik skæld ud af de voksne. I starten havde de voksnes irettesættelser ingen virkning, men til sidst hjalp det og mobningen ophørte.

Gennemgående vægter børnene vigtigheden af, at opleve at voksne tager del i at løse mobningsproblematikken, og at de handler konsekvent i forhold til mobning - de skal tale med de involverede, men også at de sætter restriktioner for den der mobber.

Generelt finder børnene at forældreinddragelse i mobningsproblematikken er positiv. De fremhæver, at telefonopringninger som oftest har virket. Særligt finder de at det er godt, når en forældre ringer en anden forældre op for at fortælle at deres barn har medvirket til mobning. De mener forældreopringninger er mest aktuelle ved mobning i skolen.

I forhold til fritidshjemmet mener børnene, at børnemøderne kan bruges som forum for at drøfte mobningsproblematikken. I den forbindelse foregår følgende samtale indbyrdes mellem børnene: Mette: *“ Vi har også den postkasse der... ”* Per: *“Det er til ture..”*. Mads: *“Det er også til hvis man bliver drillet...i postkassen kan man skrive: Hallo, jeg er blevet mobbet, gider du ik lige godt gøre noget ved det?”*. Børnene bliver enige om at indleveres beskeder i postkassen om at de er blevet mobbet, vil det kunne tages op på børnemødet.

3.7. Demokrati og medindflydelse: Om børnemøder

Børnenes opdragelse til demokrati og medindflydelse, en målsætning der ligger kommunen på sinde, bør ideelt set være noget, der er til stede overalt i hverdagen, ofte som en udtalt kulturel baggrundsværdi i situationen. Særlig tydelig bliver den pædagogisk demokratiske dagsorden, når børn og voksne samles for at tale om stort og småt på institutionen.

Rammerne for disse samlinger kan være meget forskellige fra institution til institution, man kan have synliggjort disse møder ved at placere dem på en fast dag i ugen, arbejde med en formel dagsorden etc. Det kan også foregå mere uformelt som en snak om tingene, når man alligevel mødes til frugt om eftermiddagen.

Halvdelen af de børn, som deltager i undersøgelsen, går på institutioner, som holder et sådant børnemøde ca. hver uge. Ca. 5 pct. af børnene mener, at møderne finder sted hver anden uge, og 8 pct. at det nok sker en gang om måneden. 10 pct. mener, at det sker med større mellemrum end én måned.

Endelig har en ganske stor gruppe på 22 pct. svaret, at de ikke ved, hvor tit det sker, og 5 pct. af skemaerne er uoplyst på dette spørgsmål. – Svarenes fordeling viser, at der på den ene side er en række fritidshjem, hvor *børnemødet* er en indarbejdet del af stedets kultur. Børnene er helt på det rene med det. Men der er også en del institutioner, som enten endnu ikke har denne tradition eller ikke har fået det givet en sådan form, at det står klart i børnenes bevidsthed.

Som nævnt tidligere har langt de fleste børn i undersøgelsen gået på fritidshjemmet siden 2003. De har altså haft tid nok til at lære institutionen: børnemøde (eller samling), at kende og blive fortrolig med den.

Hvordan skabes respekt for børnemøderne?

Hvis børnemødet skal få status blandt børnene, må der i deres øjne foregå noget, som har betydning. Et første betydningsgivende element er mødets dagsorden. Er det noget, der bliver trukket ned over hovedet på børnene, eller er de selv med til at bestemme, hvad der skal tales om?

Som det ses af tabel 3.32 mener halvdelen af børnene, at de har indflydelse på dette punkt - lidt flere piger end drenge og lidt flere fra 3. klasse. Det sidste kan søges forklaret med, at demokratikultur er noget man skal tilegne sig, og det tager sin tid. Derfor er det ganske naturligt, at de ældste børn er bedst rustede til at operere inden for rammerne af den demokratiske kultur. Men man kan også vælge at fokusere lidt mere på at gøre tingene mere begribelige for de mindste.

Tabel 3.32 Hvem bestemmer, hvad I skal tale om på børnemøderne /samlingen? Opdelt efter køn og klassetrin. Procent.

	Dreng	Piger	2. kl.	3. kl.	Alle børn
Uoplyst	8	6	9	5	7
De voksne	34	22	29	28	28
Børnene	6	3	3	6	4
Både børn og voksne	39	51	40	50	45
Ved ikke	13	18	19	11	15
I alt	100	100	100	100	100
Pct.. grundlag	529	511	497	540	1048

Børnemødernes indhold

Hvad handler møderne om? Det allervigtigste – i hvert fald det, flest børn kommer i tanke om, er *opførsel*.

Det kan både være udtryk for de voksnes ønske om på et mere generelt plan at trænge igennem med holdninger til, hvad god opførsel er. Men det kan også være foranlediget af nogle børns behov for en mere autoritativ opbakning i forhold til det, de opfatter som forkert opførsel blandt nogle kammerater. I klar forlængelse af temaet, opførsel, ligger *mobning*, som over 40 pct. af børnene husker har været oppe at vende.

Tabel 3.33 Hvad har I talt om på børnemøderne? Opdelt efter køn og etnicitet. Procent.

	Dreng	Piger	Danske	To-spr.	Alle børn
Hvad I skulle spise til frugt	29	26	27	33	28
Projekter	31	33	31	35	32
Ture	47	49	46	56	48
Legetøjskøb	37	37	35	49	37
Fordeling på aktiviteter	29	32	29	34	30
Fødselsdage	28	29	26	38	28
Mobning	40	45	42	45	42
Opførsel	52	58	53	60	54
Højt læsningsbøger og film	26	27	23	41	26
Andet	11	13	12	10	12
Pct.. grundlag	529	511	846	172	1048

Vi er ikke i stand til at udskille, hvem der har taget hvilke emner op, og må således nøjes med at registrere, at de har været drøftet. Hvis børnene ellers har deltaget i de samme møder, bør der ikke være forskel mellem grupperne, med hensyn til hvad der har været taget op på møderne. Men der kan være forskel på, hvad der har været vigtigt for det enkelte barn, og som derfor huskes bedst.

Børnemøderne bliver forholdsvis ofte brugt til at snakke om ture ud af fritidshjemmet (inkl. koloniophold) og i lidt mindre omfang til en snak om projekter. Blandt de mindre hyppigt forekommende emner (nævnes af ca. 25 pct.) er nogle om dagligdags ting (hvad der skal spises til frugt, valg af film og oplæsningsbøger, fødselsdage).

Netop det forhold, at det er temaer fra dagligdagen, gør, at der skulle være rig lejlighed til at snakke om dem, men måske er forklaringen på, at det ikke fylder mere, at det har fundet et leje, som de fleste er tilfredse med. Hovedbegrundelsen for at tage noget op er jo, at nogen ikke er tilfredse med tingenes tilstand og derfor gerne vil have den lavet om.

Tabel 3.34 Har du selv bedt om, at I skulle tale om et problem (for dig eller en anden)? Opdelt efter køn og klassetrin. Procent.

	Dreng	Piger	2. kl.	3. kl.	Alle børn
	6	5	6	5	5

Tabel 3.34 Har du selv bedt om, at I skulle tale om et problem (for dig eller en anden)? Opdelt efter køn og klassetrin. Procent.

	Dreng	Piger	2. kl.	3. kl.	Alle børn
Uoplyst					
Ja - flere gange	13	14	13	14	14
Ja - en enkelt gang	12	14	12	14	13
Nej	30	24	25	29	27
Husker det ikke	39	43	43	39	41
I alt	100	100	100	100	100
Pct..grundlag	529	511	497	540	1048

Hvem tager initiativerne – og hvad kommer der ud af møderne

Aktiv deltagelse i den demokratiske proces indebærer såvel at tage initiativ til en diskussion af et problem/emne og at tage del i selve diskussionen. Omkring hvert fjerde barn mener, at det har været med til at sætte dagsordenen en enkelt eller måske flere gange. Her er der ingen forskel mht køn og klassetrin, hvilket på baggrund af ovenstående kan forekomme en smule overraskende.

Ses derefter på resultatet af drøftelserne på børnemøder, er der ganske mange (ca 40 pct.), som ikke rigtig kan gøre rede for det.

Til trods for at pigerne hyppigere oplever at være medbestemmende om mødets indhold, har de ikke nogen klarere opfattelse af, hvad der kom ud af det, end drengene har. Og mens halvdelen af børnene i 2. klasse ikke kan oplyse, hvad der kommer ud af møderne, er denne andel på 3. klassetrin svundet ind til hver tredje.

**Tabel 3.34 Hvad ender det som regel med på børnemøderne/samlingen?
Opdelt efter køn og klassetrin. Procent.**

	Drenge	Piger	2. kl	3. kl.	Alle børn
Uoplyst	7	7	10	5	8
Aftaler regler	25	22	22	25	23
Taler om tingene	10	8	9	9	9
Forskelligt	26	25	18	34	26
Ved ikke	32	37	41	27	34
I alt	100	100	100	100	100
Pct.. grundlag	529	511	497	540	1048

En fjerdedel af børnene ser børnemøderne som møder med konklusion på: der aftales regler. Hertil skal lægges en lige så stor gruppe, som mener det er lidt forskelligt, hvad møderne resulterer i. Og det er vel meget naturligt, idet emnerne nok ikke altid egner sig til konklusioner af typer: regelfastsættelse. Det er til gengæld ikke så mange børn, der har den oplevelse af møderne, at der ikke kommer andet ud af dem end, at man får talt om tingene.

Tabel 3.35 Synes du, det hjælper, at I taler om tingene på børnemøderne /samlingen? Opdelt efter køn. Procent.

	Drenge	Piger	Alle børn
Uoplyst	5	4	5
Nej - hjælper næsten aldrig	13	9	11
Ja - nogle gange	27	28	27
Ja - for det meste	28	27	27
Ved ikke	28	32	30
I alt	100	100	100
Pct.. grundlag	529	511	1048

Får børnene så nogen indflydelse ud af anstrengelserne? Får det en (varig) effekt, at der bliver talt om tingene?

Hvert fjerde barn har en positiv oplevelse heraf, idet de mener at der for det meste har en gavnlig indflydelse. En lige så stor andel er mere nuanceret i holdningen. Nogle gange hjælper det, men andre gange gør det ikke. Kun hvert tiende barn har en klart negativ opfattelse af, at det stort set aldrig hjælper. Det skal dog medgives, at en tredjedel af børnene ikke ved, hvad de skal svare. Måske fordi de ikke har forstået spørgsmålet, måske fordi de er i tvivl om, det har nogen positiv effekt at tage emnerne op på børnemøder.. Forsigtigt kan man sige det sådan, at hen ved halvdelen af børnene ikke har en så klar opfattelse af børnemødernes nytte, at de kan udtrykke den som svar på spørgsmålet.

Oplevelsen af at have indflydelse kan også godt måles ved at spørge til, om børnene fornemmer, at deres argumenter får lov at trænge igennem hos de voksne. Er de voksne villige til at lytte til børnene? Som tabel 3.36 viser, fordeler børnenes svar sig nogenlunde som i tabel 3.35, hvor indflydelsen blev målt på, om der kom noget ud af drøftelserne på børnemødet.

Tabel 3.36 Synes du, at de voksne hører godt efter, hvad I siger på børnemøderne/samlingen? Opdelt efter køn. Procent.

	Drenge	Piger	Alle børn
Uoplyst	5	4	5
Nej - de hører ikke efter	8	6	7
Ja - nogle gange	23	18	20

Tabel 3.36 Synes du, at de voksne hører godt efter, hvad I siger på børnemøderne/samlingen? Opdelt efter køn. Procent.

	Dreng	Piger	Alle børn
Ja - for det meste	46	47	46
Ved ikke	19	25	22
I alt	100	100	100
Pct.. grundlag	529	511	1048

3.8. De voksne: Om den gode pædagog

Omsorg er en uundværlig del af det pædagogiske arbejde på fritidshjemmene. Når behovet melder sig skal børnene kunne tale med voksne, som de har tillid til, de skal opleve at de kan få hjælp og støtte: Det er temaet for de sidste spørgsmål i undersøgelsen.

Tabel 3.37 Synes du, at de voksne har tid til at tale med dig, når du har brug for det? Opdelt efter køn og etnicitet. Procent

	Dreng	Piger	Danske	To-spr.	Alle børn
Uoplyst	5	4	3	9	4
Nej	10	5	8	8	8
Ja - nogle, men ikke alle	28	30	28	32	29
Ja - de fleste	38	36	39	30	37
Ved ikke	19	25	22	22	22
I alt	100	100	100	100	100
Pct.. grundlag	529	511	846	172	1048

Børnenes behov for voksenkontakt er vidt forskellige. Set i lyset af de vilkår, der nu engang er på det enkelte fritidshjem, må opgaven for de voksne være at se, hvor behovet er og give prioritet til de mest udsatte børn med et særligt behov for en voksen at betroe sig til. Kun børnenes egne fornemmelser for, om opgaven lykkes, kan give os et brugbart svar. Det er trods alt dem, der har skoen på og kan fortælle om den trykker.

I dette spørgsmål handler det om at have tid nok, om ikke at blive afvist af fortravlede voksne, der også har andre ting at passe. – Flertallet af børnene synes ikke at have problemer i den retning. De har nogle at gå til, hvis det kniber. Måske ikke alle de voksne, men nogle; og det er vel også godt nok.

Derimod er det bestemt ikke godt for de 8 pct., som mener, at der ikke er nogen, de kan gå til. Blandt drengene er andelen (10 pct.) højere end den er blandt pigerne. Hertil må vi også føje de 22 pct., som ikke ved om der er en voksen, de kan gå til. Vi kan i hvert fald fortolke svaret på den måde, at disse 22 pct. ikke fritager os for en mistanke om, at de kunne være nødlidende hvad en tryk og tilstrækkelige rigelig voksenkontakt angår.

Tabel 3.38 Kan du lide de voksne på fritidshjemmet? Opdelt efter køn og etnicitet. Procent.

	Dreng	Piger	Danske	To-spr.	Alle børn
Uoplyst	4	4	3	9	4
Kan kun lide nogle voksne	11	8	9	12	10
Kan lide de fleste voksne	27	31	30	22	29
Kan lide alle de voksne	46	45	48	34	45
Ved ikke	12	12	10	22	12
I alt	100	100	100	100	100

Tabel 3.38 Kan du lide de voksne på fritidshjemmet? Opdelt efter køn og etnicitet. Procent.

	Drenge	Piger	Danske	To-spr.	Alle børn
Pct.. grundlag	529	511	846	172	1048

Kan børnene li' de voksne?

Vi spurgte også meget direkte, om barnet kunne lide de voksne på fritidshjemmet. Her var færre ”ved ikke”-svar end på mange andre spørgsmål i undersøgelsen. Det var med andre ord noget, børnene havde forholdsvis let ved at forholde sig til og svare på. Hovedparten af børnene kan lide alle voksne eller i hvert fald: de fleste. Det skal dog noteres, at de to-sprogede udtrykker sig væsentligt mere forbeholdent end de danske børn.

Mens 78 pct. af de danske kan lide de fleste voksne, er den tilsvarende andel blandt tosprogede kun 56 pct.. Det er bemærkelsesværdigt set i lyset af, at de to-sprogede ikke skilte sig tilsvarende ud på spørgsmålet om de voksne havde tid til at tale med dem, når de havde brug for det.

Tabel 3.39 Er der en bestemt voksen, som du vil gå til, hvis der er noget, du er meget ked af? Opdelt efter køn. Procent.

	Dreng	Piger	Alle børn
Uoplyst	4	5	5
Ja	30	30	30
Ja - flere at gå til	39	39	39
Nej - ingen at gå til	3	3	3
Ved ikke	24	24	24
I alt	100	100	100
Pct.. grundlag	529	511	1048

Hvis det virkelig brænder på, og der er noget barnet er rigtig ked af, er det vigtigt, at der er en voksen, som har barnets fortrolighed.

Langt de fleste kan, som forventet svare bekræftende på spørgsmålet, men en lille gruppe på 3 pct. mener ikke, at der i sådan en situation er nogen de har tilstrækkelig tillid til. Også her er det vigtigt at bemærke sig "ved ikke"- andelen på 24 pct.. Det er ganske mange, som ikke kan svare på spørgsmålet. Det, man i denne sammenhæng kan håbe på, er at børnene slet ikke har tænkt over en sådan situations opståen. Med andre ord, at de i almindelighed har det så godt, at de slet ikke kan forestille sig noget sådant skulle ske. Det er dog også en mulighed, at de tre procent kun et "toppen af isbjerget". Det ved vi ikke.

3.8.1. ”Det man siger, skal tages alvorligt”: Samtaler med børnene

OM DEN GODE PÆDAGOG

Sammenfatningen af gruppeinterviewet om mobning og drillerier kan læses i sin helhed i bilag c. Her gengives blot de centrale pointer. Interviewet er gennemført på en institution, hvor børnenes besvarelser skilte sig positivt ud med hensyn til oplevelsen af de voksne.

Hvorfor skal pædagogerne overhovedet være dér?

Børnene mener, at pædagogerne skal være på fritidshjemmet for at hjælpe børnene, drage omsorg for dem, og for at holde øje med dem.

Hjælp kan ifølge børnene være alt lige fra det praktiske som fx at lave eftermiddagsmad til dem, over at hjælpe dem med at løse uenigheder, til egentlig omsorg og trøst, når ”man ikke har det godt – det kan på grund af noget derhjemme eller noget der er sket på fritidshjemmet eller i skolen”:

“...hvis nu man har slået hul i hovedet, er det ikke så godt, hvis der ikke er nogen voksne til at tage sig af en”.

Men de voksne skal også sikre at det hele ikke går over gevind: *“Pædagogerne skal være på fritidshjemmet for at hjælpe børnene...ellers ville de bare løbe rundt og lave hurlum hej over det hele....”.*

Endelig lægger de også vægt på det daglige samvær omkring fælles aktiviteter, hvor det at spille spil sammen er det store hit, men også at kunne have selskab, hvis der ikke er nogen at lege med.

Regler og indflydelse

Overvejende er børnene af den opfattelse at de lytter til de voksne, og at reglerne på fritidshjemmet er forholdsvis klare.

Børnene fortæller hvordan børnemøderne medvirker til, at børn og voksne lytter til hinandens forslag. Som en siger, når der opstår et problem: *”så tager jeg det op på et børnemøde for det er meget nemmer..., for så høre alle andre det også ...og så kan de måske sige nogen kommentarer til det.....så der er de fleste børn...og de fleste voksne der...så er det nemmer at tage en fælles beslutning...det er et godt tidspunkt hvor de fleste voksne høre efter...”*

Børnene fortæller endeligt, at når de har taget noget op på et børnemøde, sker det også at de voksne overvejer forslaget, før de beslutter noget. I forhold til at lytte til de voksne vægter børnene, at det er vigtigt at de voksne ikke gentager sig selv igen og igen. Overvejende fortæller børnene at de lytter til de voksne, men at de ind imellem også omgås de regler, som der er truffet i fællesskab. Enten fordi de ikke er enige i beslutningen om reglen, eller også fordi at de finder at en konkret situation fordre at omgås reglen.

Fra børnenes gengivelse af regler på fritidshjemmet, fremgår at der også ind imellem kan være forskellige interesse modsætninger både børnene imellem og mellem børn og voksne.

”Man kan lære noget af at gøre ting sammen med de voksne, og de skal kunne trøste på en sød måde, når man har behov for det...”

Børnene vægter i særlig grad betydningen af, at de voksne igangsætter aktiviteter, og at de kan

lærer ting af de voksne, som de ikke kunne før.

I det hele taget går det igen i børnenes fortællinger om samværet med pædagogerne, at de finder det centralt at gøre noget i fællesskab som fx at lave kostume til rollespil, og siden lave rollespil ude i gården eller skoven. Men det er også vigtigt at der indimellem er tid til at kunne snakke med en voksen på tommands hånd - enten for hyggens skyld eller fordi de gerne vil tale med en voksen om noget fra deres dagligdag.

Som noget helt centralt fremhæves, at det er vigtigt at de voksne gør noget ved det, når man fortæller dem om sine problemer: *“en god voksen er en som gør meget ud af det, en der fx gør mere ud af det, hvis der er nogen der driller...de gør meget ud af det hvis nu nogen er kede af det, og så er de søde...og sjove...trøster en på en god måde...”*.

4. Opsummering af hovedpointer

1. Overordnet tilfredshed

Sammenfatningen er denne tilfredshedsundersøgelse skal som indledning startes med en simpel konstatering af at langt hovedparten af børnene (knap 80 %) er glade for at gå på deres fritidshjem.

Dermed ikke være sagt at der ikke – også set fra børnenes synspunkt - er et stort rum for forbedringer og behov for fortsat udvikling.

Pointen er – for et øjeblik – at stoppe op og faktisk give plads for lidt ”selvros”, inden man fokuserer på alle de steder, hvor tingene ikke gøres godt nok og skal forbedres.

Samlet set tegner undersøgelsens resultater et billede af en institutionshverdag præget af et levende, mangesidigt, pædagogisk professionelt tilrettelagt og for børnene bred kompetenceudviklende dagligdag på Københavns Kommunes fritidshjem og KKFO'er.

Set i lyset af den hyppige negative kritik, der ofte kommer til udtryk i fx massemedierne, fortjener dette billede at stå et øjeblik!

Men som sagt, undersøgelsen peger også på en række områder hvor der både er plads til forbedringer, og i nogle tilfælde ligefrem et åbenlyst behov for en målrettet og stærkt fokuseret indsats.

I denne sammenfatning vil de fælles forhold blive trukket frem, men det kan sagtens tænkes at resultaterne for enkeltinstitutionerne vil vise andre OBS-punkter. Som nævnt i indledningen vil resultaterne for enkeltinstitutionerne ikke blive offentliggjort i denne sammenhæng, men vil blive tilsendt de enkelte deltagende institutioner, så de kan indgå i fortsatte udviklingsarbejde.

2. Hvad med dem, der ikke er tilfredse eller har svaret ”ved-ikke”?

Det er kun 2 % af børnene, der har svaret at de ”slet ikke” er glade for at gå på deres fritidshjem”, (3 % svare ”ikke så glad”). Selvom det er små tal er det ikke nogen rar tanke at der faktisk sidder børn ”der slet ikke er glade” for at gå på deres fritidshjem. I og med at materialet ikke er nedbrudt på enkeltinstitutioner, kan vi ikke se om der er institutioner, der skiller sig negativt ud i forhold til gennemsnittet, men det må være klart at hvis man fx er oppe på 15% procent utilfredse bør det give anledning til nærmere overvejelser og en eventuel målrettet indsats.

Noget andet er at vi også hér, som i de fleste andres tilfredshedsundersøgelser, står tilbage med en usikkerhed med hensyn til brugen af kategorien ”ved-ikke” (16 %). Vi ved ikke i hvilken udstrækning denne kategori er blevet brugt af børn, der faktisk ikke er særlig glade for at gå på deres fritidshjem.

Sammenfattende bør den høje svarprocent af tilfredse børn altså ikke give anledning til at man læner sig tilbage i tryk forvisning om at alt er som det skal være for alle. Der er fortsat grund til opmærksomhed i det daglige arbejde.

3. Dagligdagens aktiviteter

Som det er fremgået er der ingen af de hverdagsaktiviteter, der præger fritidshjemmene der falder igennem som egentligt upopulære. Af konklusionerne kan nævnes:

- At se film er særligt populært, ligesom aktivitet med vand – og muligheden for at lege vilde lege.
- Måske lidt overraskende nævnes også de udendørs lege: Overraskende fordi en del børn erfaringsmæssigt kan være lidt svære at få sendt ud på legepladsen. Måske skal den positive interesse forstås med baggrund i at det er udendørs lege, der spørges til, og ikke blot det være på legepladsen. Forholder det sig sådan kan det være en opfordring til at de voksne går med ud på legepladsen og medvirker i legene (se nedenfor ifht. konkurrencer)
- Vi genfinder kønsforskelle mellem drengene der er til computerspil, og pigerne der er til dans/syning og bagning. Pigerne er også dem, der er til højtlesning af bog.

- Der er generelt gode skudsmål til legepladsen, dog med det forbehold at det kniber med muligheden for at være sig selv, hvilket bør give anledning til overvejelser om funktionsopdeling og muligheden for forskellige former for afskærmninger og lign. Besvarelserne peger på at de små føler sig mindre godt tilpas, hvilket også bør tages med i overvejelser, dels om temaer på børnemøder, dels i den fysiske indretning af legepladsen.
- Også med hensyn til mængden og karakteren af legetøjet er der overvejende tilfredshed. Størstedelen af børnene er dog faktisk opmærksomme på behovet for at passe bedre på det legetøj man har. Der skulle således være basis for løbende at fastholde det som tema på fx børnemøderne
- Endelig er børnene blevet spurgt til deres oplevelse af Fællesrummet. Svarene giver anledning til et særsomt opmærksomhedspunkt. Størstedelen (64 %) oplever det som et "rart sted at være", mens en relativt stor del (15%) angiver at de helst ikke kommer der. I tabel 3.9 på side 13 er angivet en række begrundelser for hvorfor fællesrummet ikke er attraktivt (støj/for mange børn/bliver generet af de andre mv.). Det er næppe sandsynligt at alle disse problemer kan afhjælpes - alene de fysiske rammer sætter jo sine begrænsninger – men det er ikke tilfredsstillende at så stor en andel af børnene ikke bryder sig om at komme i det, der netop er det *fælles* rum. Med andre ord, besvarelserne tyder på at det bør være et særligt OBS-punkt på de enkelte institutioner

4. Ikke hverdage

Også besvarelserne om de mere ekstraordinære aktiviteter aftegner et overordnet positivt billede, men også hér kan peges på en række særlige OBS-punkter.

- Projekterne: Børnene udtrykker tilfredshed med karakteren af de mangeartede projekter, som de har været glade for at være med i. det vægtes højt, når der har været tale om frivillig deltagelse. Igen ser vi en vis kønsopdeling, hvor drengene vælger projekter om naturen, mens pigerne er til dans, musik og teater. Om denne forskel er problematisk og man derfor målrettet skal forsøge at appellere lidt mere på tværs af kønnene, eller om det bare er et faktum, man skal tage til efterretning må afgøres på den enkelte institution. Blot skal man være opmærksom på det er vigtigt at frivillighedsprincippet ikke sættes over styr.
- Konkurrencer: Børnene er glade for de forskellige former for konkurrencer, men også hér er frivillighedsprincippet vigtigt, og de lægger vægt på at der er en voksen med, dels for at sætte rammerne, og dels for at styre konkurrencerne. Som et særligt aspekt peger næsten halvdelen på at der "gerne må være præmier til alle". For disse børn kunne det tyde på at det ikke er selve konkurrence-aspektet, der er det centrale (altså det at udpege tabere og vindere), som det at der er tale om "lege" med klare og veldefinerede regler.
- Også de mange og mangeartede ture ud af huset er populære blandt børnene. I særdeles peges på turene til svømmehallen.
- Afslutningsvis skal også kolonierne nævnes. Hér udtrykker godt 80 % at de har været glade / rigtige glade for at have været med. Det skal dog bemærkes at ca. 1/3 ikke har været med, samt at andelen af tosprogede, der ikke har været på koloni skiller sig markant ud. Der synes altså fortsat at være grund til at gøre en særlig indsats overfor denne gruppe.

5. Det fysiske miljø: Støj og larm

Med hensyn til støj og larm angiver over halvdelen af børnene, at de oplever det som et problem. Over halvdelen angiver endvidere at de ikke eller kun nogle gange har muligheder for at finde et roligt sted på fritidshjemmet.

Der aftegner sig med andre ord et problem, som man i allerhøjeste grad fortsat bør arbejde med at finde løsninger på.

Børnene reagerer i øvrigt meget forskelligt, når der er for meget larm: Fra "at lukke ørene" over at "gå et andet sted hen", "prøve at stoppe det" eller "hente en voksen".

Med baggrund af de kvalitative interviews kan anbefales en forpligtet tre-trins-model, der kombinerer selvjustits med klare regler og øget opmærksomhed på mulighederne for fysiske opdelinger såvel indenfor som legepladsen.

Men selvfølgelig er der grænser for hvor langt man kan nå ved opmærksomhed og fysisk planlægning. Størrelsen på udearealerne og antallet af børn, pr. kvadratmeter vil altid også spille en rolle for hvor langt man kan nå.

6. Det psykiske miljø: Mobning og drilleri, et problem der forsat skal tages alvorligt

Med hensyn til mobning og drilleri er der indledningsvis grund til at glæde sig over at mere end halvdelen af børnene aldrig eller næsten aldrig oplever at blive mobbet. På den anden side svare angiver 20 % at det sker en gang imellem mens knap 10 % angiver at det næsten sker hverdag.

Der må altså i høj grad være grund at forsætte det arbejde, der allerede er igangsat på institutionerne for at komme mobningen til livs.

De kvalitative interviews giver, i sammenhæng med de kvantitative besvarelser, nogle pejlemærker for dette arbejde:

1. For det første er der grund til at tro at børnene faktisk har gjort sig mange og kvalificerede tanker om hvad mobning egentlig indebærer for offeret, samt om årsagerne til mobning, herunder sammenhængen mellem drillerier og egentlig mobning. Snarere end at forklare "hvad mobning er" tegner der sig en pædagogiske udfordring i at "aktiverer" en række allerede eksisterende erkendelser og potentielle sociale kompetencer hos børnene
2. Der er også indikationer på at mobningen ofte begynder på vej fra skolen til fritidshjemmet. Det kunne give anledning til en fælles opmærksomhed i sammenhæng med de øvrige samtækningsinitiativer (samarbejde mellem folkeskole og fritidshjem / KKFO)
3. Fra personalets side skal man være opmærksom på at megen mobning finder sted i det skjulte i situationer, hvor børnene kan være sig selv uden direkte opsyn. Det stiller krav om en proaktiv pædagogisk interesse, hvor man løbende er opmærksomme, også selvom der ikke er direkte synlige tegn.
4. Endelig kan der peges på et tættere forældre samarbejde – også i konkrete tilfælde.

7. Børnemøder, demokrati og indflydelse

Der er blevet givet mange positive tilbagemeldinger om værdien af børnemøderne. Børnene oplever at de bliver hørt og de lære sig de almindelige demokratiske spilleregler, hvor alle har muligheder for at få sat en "sag på dagsordenen".

Det er dog vigtigt at de voksne husker at følge op på de truffe beslutninger – det er vigtigt at tingene bliver taget alvorligt og omsat i handling, hvis børnene skal tage møderne og beslutningerne alvorligt.

8. Om "Den gode pædagog"

70 % af børnene svare ja til at de har en voksen at gå til, hvis de bliver kede af det, mens kun 3 % svare nej.

Problemet opstår – som tilfældet også var med den overordnede tilfredshed – at vi står med en "ved-ikke" andel på knap 24 %, som vi reelt ikke ved hvad dækker over. Man kan håbe på at "ved-ikke" andelen alene er blevet brugt af de børn, der slet ikke har tænkt over at en sådan situation kunne opstå.

---000---

Bilag 1

a. Det udleverede spørgeskema

Spørgeskema til lederen af fritidshjem, der deltager i børnebrugerundersøgelsen i Københavns kommune oktober 2004

Institutionens nr:	Navn:
--------------------	-------

1. Angiv antal børn på fritidshjemmet / skolefritidshjemmet				
		Drenge	Piger	I alt
A.	Indskrevne pr.			
B.	Har fået udleveret spørgeskema			

2. Angiv antal børn på fritidshjemmet / skolefritidshjemmet - opdelt efter klassetrin			
		Antal indskrevne pr 20. okt	Har fået spørgeskema
A.	Går i børnehaveklasse		
B.	Går i 1. klasse		
C.	Går i 2. klasse		
D.	Går i 3. klasse		

3. Angiv antal børn på fritidshjemmet / skolefritidshjemmet – opdelt efter alder pr. 20. okt. 2004			
		Antal indskrevne	Har fået skema
A.	Højest 6 år		
B.	7 år		
C.	8 år		
D.	9 år eller mere		

4. Angiv antal børn på fritidshjemmet / skolefritidshjemmet – opdelt efter sprog i hjemmet			
		Antal	Har fået

		indskrevne	skema
A.	Hjemme i familien tales dansk		
B.	Hjemme i familien tales mest et andet sprog end dansk		

5. Råder fritidshjemmet / skolefritidshjemmet over følgende faciliteter				
		Ja, af tilfredsstillende kvalitet/størrelse	Ja, men ikke af tilfredsstillende kvalitet/størrelse	Nej
	Sæt kryds i hver række			
a.	Indendørs areal (sal eller lign.), hvor der kan <i>spilles bold</i>			
b.	Indendørs areal (sal eller lign.), hvor der kan <i>laves shows (teater)</i>			
c.	Mulighed for at vise (video) <i>film</i>			
d.	Mulighed for at inddrage (nogle af) børnene i <i>bagning og madlavning</i>			
e.	Lokale med mulighed for at <i>arbejde med træ</i> (og metal)			
f.	Lokale med mulighed for at <i>arbejde med ler</i>			
g.	Lokale med mulighed for at <i>tegne og male</i>			
h.	Lokale med mulighed for at <i>sy</i> (håndarbejde)			
i.	Lokale med mulighed for at bruge <i>computer</i> (spil og andet)			
j.	Lokale med mulighed for at <i>læse lektier</i>			
k.	En voksen, der kan <i>hjælpe med lektier</i>			
l.	Indendørs muligheder for at være <i>alene/privat med enkelte andre</i> kammerater			
m.	Indendørs steder, hvor der er <i>fred og ro</i>			
n.	Udendørs areal til boldspil			
o.	Udendørs steder, hvor man kan skjule sig (være sig selv)			
p.	Muligheder for at klatre i træer eller lign.			
q.	Andre faciliteter (skriv):			

6. Har institutionen siden sommerferien haft projekter eller konkurrencer/turneringer inden for disse områder?			
		Ja	Nej
a.	Projekt om naturen		
b.	Projekt om mad / sundhed (fedme)		
c.	En forestilling (teater, optræden, sang, dans)		

d.	Projektsamarbejde med skolen (pædagog deltager i skoletiden)		
e.	Konkurrence (ikke idræt)		
f.	Idrætskonkurrence		

7.	Har institutionen siden sommerferien været på koloni?		
		Ja	Nej
a.	Koloni for børnehaveklasse og 1. klasse		
b.	Koloni for 2. og 3. klasse		
c.	Koloni for alle		

8.	Hvad har institutionen foretaget sig i forhold til regler mod mobning?		
		Ja	Nej
a.	Vedtaget regler – findes på skrift. <i>Børnene har været med til at vedtage reglerne.</i>		
b.	Vedtaget regler – findes på skrift. <i>Forældrene har på forældremøde været med til at vedtage reglerne</i>		
c.	Vedtaget regler – findes på skrift. <i>Personalet og forældrebestyrelsen har været med til at vedtage reglerne.</i>		
d.	Problemet mobning har været drøftet med børn/forældre, men ingen regler er nedfældet på skrift		

9.	Hvor tit holdes børnemøde på institutionen?		
		Ja	Nej
a.	Børnemøde afholdes gruppevis		
b.	Hvor mange møder har der været siden sommerferien? _____		
c.	Børnemøde fælles for hele institutionen		
d.	Hvor mange møder har der været siden sommerferien? _____		

**Spørgeksema til børn på fritidshjem
i Københavns kommune
oktober 2004**

1. Institutionens nr.

Om dig selv:

2.	Er du dreng eller pige?	<i>Sæt kryds</i>
	Dreng	
	Pige	

3.	Hvilket klassetrin går du på?	<i>Sæt kryds</i>
	Børnehaveklasse	
	1. klasse	
	2. klasse	
	3. klasse	

4.	Hvor gammel er du?
	Skriv antal: _____ år

5.	Hvornår startede du med at gå på fritidshjemmet?	<i>Sæt kryds</i>
	Efter sommerferien i år (2004)	
	Tidligere i år (efter nytår)	
	Sidste år eller endnu tidligere	

6.	Hvilket sprog taler du mest hjemme hos dig?	<i>Sæt kryds</i>
	Dansk	
	Et andet sprog	

Om dagligdagen på fritidshjemmet

7.	Hvor glad er du for at gå på fritidshjemmet ?	<i>Sæt kryds</i>
	Rigtig glad	
	Glad	
	Ikke så glad	
	Slet ikke glad (ked af det)	
	Ved ikke	

8.	Sæt kryds ved det, du godt kan lide at lave på fritidshjemmet	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Høre en historie læst op	
b.	Når vi samles til "frugt"	
c.	Se en (video)film	
d.	Spille computerspil (Playstation)	
e.	Bage brød og kager	
f.	Sy	
g.	Arbejde med træ	
h.	Tegne og male	
i.	Spille bold	
j.	Lege ude	
k.	Være alene/privat med en god ven	
l.	Musik og dans	
m.	Spille spil	
N	Andet, du godt kan lide (skriv): _____	

9.	Sæt kryds ved det, du gerne ville kunne gøre (noget mere) på fritidshjemmet	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Lege med vand	
b.	Larme (uden at blive tysset på)	
c.	Lege med ild	
d.	Lege vilde lege	
e.	Andet, du savner (skriv):	

	(lektier?) _____	
f.	Savner ikke noget	

10.	Hvad synes du om fritidshjemmets legetøj?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Det meste er <u>rigtig godt</u>	
b.	Der er <u>for lidt af det mest populære</u>	
c.	Alt for meget er <u>slidt og i stykker</u>	
d.	Der er for lidt til <u>piger</u>	
e.	Der er for lidt til <u>drenge</u>	
f.	Nogle af kammeraterne kunne godt <u>passer bedre på tingene</u>	
g.	Er der andet, du vil sige om legetøjet? (skriv) _____ _____	

11.	Hvad synes du for det meste om fritidshjemmets <u>fællesrum</u>?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Der er rart at være	
b.	Jeg kommer der helst ikke	
c.	Der er for meget støj	
d.	Der er for lidt plads	

e.	Tingene burde være mere adskilt	
f.	Der er for mange børn	
g.	De "vilde drenge/piger" generer os	

12.	Hvad synes du for det meste om fritidshjemets <u>legeplads</u>?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Der er rart at være	
b.	Jeg kommer der helst ikke	
c.	Der er for meget støj	
d.	Der er for lidt plads (til boldspil)	
e.	Tingene burde være mere adskilt	
f.	Der er for få legeredskaber	
g.	De "vilde drenge/piger" generer os	
h.	Der er for lidt plads til at være privat	
i.	Har ingen legeplads	

Om støj og larm på fritidshjemmet

13.	Synes du, der er for meget larm på fritidshjemmet?	<i>Sæt kryds</i>
	Ja – meget ofte	
	Ja – nogle gange	
	Ja – men ikke så tit	
	Nej	
	Ved ikke	

14.	Hvad gør du, når der er <u>for meget larm</u> på fritidshjemmet?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Synes aldrig der er for meget larm	
b.	Råber selv højere	
c.	Går et andet sted hen	
d.	Henter en voksen	
e.	Beder dem der larmer om at stoppe	
f.	Gør ingenting (lukker ørerne)	
g.	Ved ikke	

15.	Kan du altid finde <u>et sted, hvor der er ro</u> på fritidshjemmet?	<i>Sæt kryds</i>
	Ja – for det meste	
	Ja – nogle gange	
	Nej	
	Ved ikke	

16.	Hvor tit har du brug for <u>et roligt sted</u> på fritidshjemmet?	<i>Sæt kryds</i>
	(Næsten) hver dag	
	Tit	
	En gang imellem	
	(Næsten) aldrig	
	Ved ikke	

17.	Hvor går du hen, når du vil være et roligt sted på fritidshjemmet?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Har aldrig brug for det	
b.	Medie/computer-rummet	
c.	Sy-rummet	
d.	Værkstedet	
e.	Salen	
f.	Køkkenet	
g.	Kontoret	
h.	Legepladsen/udendørs	

Mobning er:

Når drillerierne ikke bare er for sjov – men er grove og i en ond mening

18.	Hvor tit er du blevet drillet (groft) på fritidshjemmet?	<i>Sæt kryds</i>
	(Næsten) hver dag	
	Tit	
	En gang imellem	
	(Næsten) aldrig	
	Ved ikke	

19.	Hvor tit har du selv drillet andre på fritidshjemmet?	<i>Sæt kryds</i>
	(Næsten) hver dag	
	Tit	
	En gang imellem	

	(Næsten) aldrig	
	Ved ikke	

20.	Sæt kryds ved de børn, der har drillet dig mest	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Bliver (næsten) aldrig drillet	
b.	<u>De store</u> (fra 2. og 3. klasse)	
c.	<u>De små</u> (fra Bh. og 1. klasse)	
d.	Pigerne	
e.	Drengene	
f.	Mine venner	

21.	Hvornår eller hvordan er du blevet drillet?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Bliver (næsten) aldrig drillet	
b.	De andre <u>talte grimt til dig</u>	
c.	Du blev <u>holdt udenfor</u> , når de andre leger	
d.	Du <u>drillede selv</u> først	
e.	De andre drillede, <u>fordi du nemt bliver ked af det</u>	
f.	De andre <u>slog dig</u>	
g.	De andre drillede, <u>fordi du hurtigt bliver sur</u>	

22.	Hvad gjorde du, når du blev drillet?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Bliver (næsten) aldrig drillet	

b.	Du <u>blev ked af det</u>	
c.	Du <u>fik hjælp af venner</u>	
d.	Du <u>hentede en voksen</u>	
e.	Du <u>sagde de skulle stoppe</u> , fordi det ikke er sjovt	
f.	Du <u>slog</u>	
g.	Du <u>lod som ingenting</u>	
h.	Du <u>sagde det hjemme</u> til mor eller far	

23.	Hvor starter drillerierne som regel?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Bliver (næsten) aldrig drillet	
b.	I klassen	
c.	I skolegården	
d.	På vej til fritidshjemmet	
e.	Ude på fritidshjemmets legeplads	
f.	Indendørs på fritidshjemmet	

24.	Hvad har du selv gjort, hvis du så andre børn blive drillet?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Du var <u>lige glad</u> (gjorde ingenting)	
b.	Du <u>syntes det er sjovt</u>	

c.	Du gik med og <u>drillede selv</u>	
d.	Du <u>gik din vej</u>	
e.	Du <u>prøvede at stoppe det</u>	
f.	Du <u>hentede en voksen</u>	
g.	Du <u>blev ked af det</u>	

25.	Er <u>de voksne</u> gode til at hjælpe, når nogen bliver drillet?	<i>Sæt kryds</i>
.	Ja – altid	
	Ja – for det meste	
	Ja – nogle gange	
	Nej – de hjælper næsten aldrig	
	Ved ikke	

Projekter er:

Bestemte emner som optager os i nogen tid – fx sund mad, trafik, naturen, sy dragter og lave kulisser til en forestilling, indøve sange og danse

26.	Hvilke projekter har du været med i efter sommerferien?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Projekt om naturen	
b.	Fælles projekt med skolen	
c.	En forestilling (teater, optræden)	
d.	Andre projekter (skriv):	
e.	Har <u>ikke</u> været med i projekter	

27.	Kunne du selv bestemme, om du ville være med i projektet?	<i>Sæt kryds</i>
	Ja, - bestemte selv	
	Forskelligt (bestemte selv i nogle)	

	tilfælde, men ikke alle)	
	Nej, - jeg skulle være med	
	Ved ikke	

28.	Synes du, at børnene skulle bestemme mere, når I laver et projekt?	<i>Sæt kryds</i>
	Vi bestemmer <u>for lidt</u>	
	Vi bestemmer <u>passende</u>	
	Vi bestemmer <u>for meget</u>	
	Ved ikke	

Konkurrencer og sport

29.	Hvilken slags konkurrencer eller turneringer har du været med i efter sommerferien (her på fritidshjemmet)	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Fodbold, bordtennis, hocky og andre <u>boldspil</u>	
b.	<u>Anden slags sport</u> (løb, kast, gymnastik, svømning)	
c.	Musik, sang, dans (grandprix)	
d.	Rollespil og lign.	
e.	Andet (skriv):	
f.	Har <u>ikke</u> været med i konkurrencer	

30.	Sæt kryds ved det, der er vigtigt, når I laver konkurrencer og turneringer på fritidshjemmet	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	At en af <u>de voksne</u> er <u>dommer</u>	
b.	At der er en <u>præmie til vinderen</u>	
c.	At man kan vinde, <u>selv om man ikke har mange kræfter</u>	
d.	At <u>vi selv bestemmer</u> , hvad konkurrencen skal gå ud på	
e.	At du selv må bestemme, om du vil være med	
f.	At der er <u>præmier til alle</u>	
g.	Andet, du synes er vigtigt (skriv): _____ _____	
h.	Der er ikke noget, som er vigtigt	

Ture ud af huset:

31.	Hvilke ture med fritidshjemmet har du været glad for at være på efter sommerferien?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Har <u>ikke været på tur</u> med fritidshjemmet	
b.	Skov eller strand	
c.	Svømmehal	
d.	Biograf (teater)	
e.	Bibliotek	
f.	Museum	
g.	Besøg nå anden institution eller	

	legeplads	
h.	Bytur	
i.	Husker ikke om jeg har været på tur	

32.	Har du efter sommerferien været på <u>koloni</u> med fritidshjemmet?	<i>Sæt kryds</i>
	Der har ikke været nogen koloni	
	Ja	
	Nej	
	Husker det ikke	

33.	Hvor glad var du for <u>koloni</u>-opholdet i år?	<i>Sæt kryds</i>
	Kan ikke svare. Har ikke været på koloni med fritidshjemmet	
	Rigtig glad	
	Glad	
	Ikke så glad	
	Slet ikke glad (ked af det)	
	Ved ikke	

Børnemøder, samling:

34.	Hvor tit holder I <u>børnemøde</u> eller <u>samling</u> med børn og voksne på fritidshjemmet?	<i>Sæt kryds</i>
	Ca. hver uge	
	Ca. hver 14. dag	
	Ca. hver måned	
	Sjældnere	
	Ved ikke	

35.	Hvem bestemmer, hvad I skal tale om på børnemøderne / samlingen?	<i>Sæt kryds</i>
	De voksne	
	Børnene	
	Både børn og voksne kan tage et emne op	
	Ved ikke	

36.	Hvad ender det som regel med på børnemøderne/samlingen?	<i>Sæt kryds</i>
	Vi <u>aftaler nogle regler</u> , som skal gælde for alle	
	Vi <u>taler om tingene</u> (problemerne), men laver ikke så tit regler	
	Det er <u>forskelligt</u> . Nogle gange taler vi bare om det. Andre gange laver vi regler.	
	Ved ikke	

37.	Har <u>du selv</u> bedt om, at I skulle tale om et problem? (for dig eller en anden)	<i>Sæt kryds</i>
	Ja – flere gange	
	Ja – en enkelt gang	
	Nej	
	Husker det ikke	

38.	Kan du huske, hvad I har talt om på børnemøderne /samlingen (efter sommerferien)?	<i>Gerne flere kryds</i>
a.	Hvad I skal have at spise til <u>frugt</u>	

b.	Hvilke <u>projekter</u> , I skal sætte i gang	
c.	Hvilke <u>ture</u> , I skal på	
d.	Hvilket <u>legetøj</u> , der skal købes	
e.	Hvilke <u>aktiviteter</u> I skal være med i (så alle ikke vælger det samme)	
f.	Hvordan <u>fødselsdage</u> skal fejres	
g.	<u>Mobning</u> (grove drillerier)	
h.	Hvordan vi skal <u>opføre os</u> over for hinanden (være gode kammerater)	
i.	Hvilke <u>bøger</u> der skal læses højt og hvilke (video) <u>film</u> , der skal ses	
j.	<u>Andet (skriv):</u>	

39.	Synes du, det hjælper, at I taler om tingene på børnemøderne / samlingen?	<i>Sæt kryds</i>
	Ja – for det meste	
	Ja – nogle gange	
	Nej – det hjælper næsten aldrig	
	Ved ikke	

40.	Synes du, at <u>de voksne</u> hører godt efter, hvad I siger på børnemøderne / samlingen?	<i>Sæt kryds</i>
	Ja – for det meste	
	Ja – nogle gange	
	Nej – de hører ikke efter	
	Ved ikke	

41.	Synes du, at de voksne har tid til	<i>Sæt kryds</i>
------------	---	------------------

	at tale med dig, når du har brug for det?	
	Ja – de fleste	
	Ja – nogle, men ikke alle	
	Nej	
	Ved ikke	

42.	Kan du lide de voksne på fritidshjemmet?	<i>Sæt kryds</i>
	Jeg kan lide <u>alle</u> de voksne	
	Jeg kan lide <u>de fleste</u> voksne (men ikke alle)	
	Jeg kan kun lide <u>nogle få</u> af de voksne	
	Ved ikke	

43.	Er der en bestemt voksen, som du vil gå til, hvis der er noget, du er meget ked af?	<i>Sæt kryds</i>
	Ja	
	Ja - der er <u>flere jeg kan gå til</u>	
	Nej – <u>ingen</u> jeg kan gå til	
	Ved ikke	

b. Sammenskrivninger af de kvalitative interviews

1. Metodiske bemærkninger om gennemførelsen af de kvalitative interviews

På baggrund af den kvantitative undersøgelsesdel har vi fundet følgende tematiske hovedpunkter for børneinterviewene relevante med henblik på et kvalitativt uddybende svarindhold:

- **Plads og støj**
- **Mobning og drilleri**
- **Den gode pædagog**

Interviewmetode

I denne undersøgelse betragtes interviews som en samtale, der har en struktur og et formål.

Gennem den uformelle og til dels ustrukturerede samtale har vi tilstræbt at få børnene til at berette om deres dagligdag på fritidshjemmet; hvad de gør og med hvem de gør det. Dette er sket ud fra den betragtning, at vi herigennem kunne spore os ind på, hvad der har betydning for børnene i forhold til deres fritidsinstitution.

Børneinterviewene er udført på tre af de i alt 54 fritidsinstitutioner, som har deltaget i undersøgelsen.

De tre fritidsinstitutioner er udvalgt på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen. Børneinterviewene er alle gennemført som gruppeinterviews, med op til 5 børn i hver gruppe.

Rent praktisk er børneinterviewene blevet gennemført ude i selve fritidsinstitutionerne i januar 2005. Udover de praktiske årsager hertil, har det også været for at skabe så velkendte rammer om interviewet som muligt for børnene. Ved at udføre interviewet på børnenes fritidsinstitution, har det samtidigt givet interviewerens et indtryk af fx de fysiske lokaliteter, som børnene udtaler sig om. I de tilfælde hvor interviewerens har fundet det nødvendigt at se enten institutionens fysiske lokaliteter, legetøj eller med henblik på at forstå børnenes svar, har vedkommende efter interviewets afslutning bedt børnene om at vise disse steder eller ting frem.

De involverede fritidsinstitutioner har selv forestået at informere forældre til de børn, som har deltaget i børneinterviews. Der er således forud for gennemførelse af børneinterviews indhentet

samtykke erklæring fra forældrene om, at børnene måtte deltage i børneinterviewene. I sammenskrivninger af interviewene såvel som i analysen af interviewene optræder samtlige børn under fiktive navne.

Interviewene har været af en varighed fra 40 – 60 min. Vi gør opmærksom på, at sammenskrivningerne er et udpluk af interview situationen. De interviewedes udtrykte meninger er således blevet trukket sammen til kortere formuleringer.

2. Plads og støj

Fakta

- Børn: to piger fra 2. klasse og tre drenge fra 3. klassetrin. Børnene optræder med opdigtede navne i sammenskrivningen af interviewet: Liv, Freja Klaus, Khaled.
- Fritidshjemmet består af huse i små klynger, med udearealerne mellem husene. Der er arealer med legepladser, og åbne sti arealer. Desuden er der et areal, hvor der tidligere har været en legeplads, men som børnene nu kalder "blomsterkasserne". Det er et ny anlagt legeareal, som ikke har vakt begejstring hos børnene. "Blomsterkasserne" er ca. ½ meter høje og har blomster plantet i sig. Som en af børnene udtrykker: "Jeg kalder ikke blomsterkasser for en legeplads!".

Emner, der er blevet snakket om:

1. Hvordan forløber ankomsten til fritidshjemmet?
2. Forskelle mellem skole og fritidshjem mht. plads og støj
3. Beskrivelse af de forskellige aktivitetsmuligheder på fritidshjemmet (lokaler/uderum, funktioner og aftaler vedr. adfærd og støj)
4. Hvordan reguleres larm / ro (børnegruppen, pædagoger, andet)
5. Gode ideer til eget og andre fritidshjem: Hvad kan man gøre ifht. problemer med larm / ro

1. Hvordan forløber ankomsten til fritidshjemmet?

Børnene forbinder ankomsten til fritidshjemmet med noget rart og ind imellem også befriende efter en lang skoledag.

Om ankomsten til fritidshjemmet siger Freja: "*Det er meget bedre end at være i skole. .. det er sådan stille og roligt herover*".

Dog fortæller flere af børnene, at gå turen fra skolen over til fritidshjemmet kan være lidt turbulent, idet alle børnene skyder genvej over en rampe ind til fritidshjemmet. Khaled fortæller, at hvis de ikke går over rampen, skal de hele vejen udenom – dvs. ud på vejen, og rundt om hjørnet for at komme ind på fritidshjemmet: Liv siger: "*Men alle går bare en anden vej, og så bliver der sådan rigtig mast.. Det er ret irriterende.*" Interviewer: "*Hvordan det?*" Liv: "*..altså den der rampe der er til lille gård, så går alle op af*

den, .og så bliver man rigtig skubbet, rigtig meget. Og den anden vej er der rigtig langt, eller ik' langt....alle bruger bare den der rampe" Klaus tilføjer hertil, at han hver dag er nødt til at gå over en stor mudderpøl for at komme hen til stuen. Senere i interviewet fortæller børnene, at de glæder sig til at mudderpølen skal omlægges til en multi-fodboldbane.

Det er således ikke overvejende støjniveauet som opleves generende af børnene ved ankomsten til fritidshjemmet, men derimod at mange børn ankommer samtidigt og æstetikken ved uderummet.

Enkelte af børnene ankommer til fritidshjemmet om morgenen, før de skal i skole. Disse børn forbinder denne ankomst med en stille hyggestund, før skoledagen begynder. Khaled: *"om morgen er det godt ...nogen gange kommer jeg om morgen.. der er der meget stille, men bagefter er der lidt larm på skolen ...vi er mange nede i vores klasse"*.

Børnene siger med egne ord, at der ikke er så meget larm i fritiden, men at der er mere larm på skolen. Som modsætning til et relativt lavt støjniveau på fritidshjemmet giver de ofte klasseværelset som eksempel på et sted med forholdsvis meget larm.

2. Forskelle mellem skole og fritidshjem mht. plads og støj

Forskelle mellem skole og fritidshjem mht. plads og støj

Børnene mener som sagt, at der er mere larm på skolen end på fritidshjemmet, og begrundet det med at der er mere plads på fritidshjemmet. Khaled: *" der er nok mest plads på fritidshjemmet, og i vores klasse ...der larmer og larmer og larmer de..."*.

Børnene forbinder her plads med mulighed for at bevæge sig, og deres udsagn kan ikke udelukkende forstås i forhold til antallet af kvadratmeter. Skolen er samlet set kvadratmetermæssigt større end fritidshjemmet. Men børnene fortæller, at de oplever støjniveauet i klasseværelset som særligt ubehageligt, idet de som følge af at skulle deltage i undervisningen ikke har mulighed for at gå et andet sted hen.

Liv fortæller om hendes oplevelse af larm på henholdsvis skole og fritidshjem: *"jeg synes der er ..ehm, ...så larmer de rigtig meget i skolen, for det er sådan et lille bitte lokale..og de råber og skriger rigtig højt...men efter skole er der ik' så høj..., når vi kommer her hen (red. fritidshjemmet)...så er der sådan ikke larm , men mere så'en en lille smule tale....fordi det er jo meget større, så det lyder ik' ligeså højt, hvis man taler"*.

I forhold til børnenes oplevelse af larm og støj som generende har det en betydning for dem om der er mulighed for at gå et andet sted hen eller ej.

I løbet af interviewet gentager børnene flere gange, at på fritidshjemmet kan de opholde sig hvor de vil, og at alle ikke nødvendigvis skal være det samme sted samtidigt. Dette mener de er støjreducerende.

Desuden fortæller børnene, at hvis der er for meget larm på en af fritidshjemmets stuer, bliver de sendt udenfor af de voksne for at brænde noget krudt af. I de tilfælde hvor børnene oplever, at der er for meget

larm på stuerne, vælger de som oftest selv at gå udenfor for at få fred og ro. Khaled fortæller om, hvor han går hen, når der er larm indendørs: *"..såhh går jeg ud...sætter mig på en af gyngerne. Der er sådan stille og roligt..."*.

Ydermere fortæller børnene, at de ind imellem også laver indbyrdes aftaler med hinanden om hvilke lege de skal lege - en stille leg eller vild leg.

En stille leg sætter de synonymt med en leg, som ikke foregår så højlydt. Mens en vild leg kan være en leg, hvor der tales højt og med lydeffekter. Hvis valget falder på en vild leg, går børnene efter eget udsagn ofte hen til et af de steder på fritidshjemmet, hvor der må larmes.

3. Beskrivelse af de forskellige aktivitetsmuligheder på fritidshjemmet (lokaler/uderum, funktioner og aftaler vedr. adfærd og støj)

Blandt børnene fortæller både drenge og piger, at de leger stille såvel som vilde lege. Kort gengivet leger de mest stille lege indenfor, og vilde lege udenfor.

Børnenes fortællinger peger i retning af, at uderummet i forhold til børnegruppens samlede velbefindende har væsentlige kvaliteter ved at give plads til vilde og stærkt lyd producerende lege.

Udenfor er disse lege ikke larmende, men kan meget vel være det indenfor. Klaus gengiver: *"..når der er nogle som larmer, ik' - så siger de voksne: Hvis I ska' larme, så gå udenfor... der ude er der ikke. sådan larm over det hele."*

I stedet for at forbyde legene, henvises de til overvejende at foregå udendørs, hvor akustikken er en anden. Dette skal dog ikke lede til forhastede konklusioner om, at der ikke foregår stille aktiviteter udenfor, eller at der mangler faciliteter til at lege mere vildt indendørs.

Det kan bla. nævnes at der er rift om fritidshjemmets indendørs pudrum, hvor der ifølge børnene godt må leges vildt og højlydt. Puderummet bookes af børnene selv, og pigerne fortæller, at de næsten aldrig når at skrive sig på.

Liv og Freja beskriver det således: *"..Jeg synes alle drengene skriver sig på pudrummet, pigerne ka' næsten aldrig få pudrummet.."* Liv: *"Når det så endelig bliver vores tur, kommer nogle drenge fra vores klasse og driller os"*. I den forbindelse kan der opstå lidt uenighed mellem børnene, som andre kan finde lyd generende.

Booking systemet er i visse tilfælde strukturerende for børnenes ankomst til fritidshjemmet, idet det fra børnenes perspektiv gælder om at skrive sig på før andre til pudrummet. Klaus fortæller, at han ser sig nødsaget til ind imellem at forlade skolen, før klokken har ringet for at nå at skrive sig på booking listen. I forsøget på at komme først kan der godt blive skubbet og puffet.

Børnene beskriver således også hvordan nogle uoverensstemmelser mellem børnene kan betyde, at der lejlighedsvis bliver skruet op for volumen knappen.

Som nævnt tidligere søger børnene også selv udenfor, hvis de synes at der er for meget larm indenfor. I den forbindelse fortæller de, at vilde lege udenfor ikke er specielt forstyrrende, fordi der ifølge dem er så meget plads på ude arealerne. I stedet nævner de, at besøg af klubbørn på fritidshjemmet ikke altid er lutter lagkage.

Børnene mener, at klubbørnenes tilstedeværelse i uderummet kan være irriterende, idet de foruden at ”*..larne og råbe op ... kan skubbe en ...eller jage en væk fra et sted...*”. I den anledning fortæller børnene, at de voksne skælder klubbørnene ud, hvis de fylder for meget lyd- og pladsmæssigt i forhold til fritidshjemsbørnene. Men børnene synes ikke, at klubbørnene lytter tilstrækkeligt efter de voksne, og reglen ”*...om at vi ikke bare må larne sådan helt vildt her.*”. Det vil sige at selv udenfor mener børnene, at der er en øvre grænse for hvor højlydt de selv og andre kan være.

4-5. Hvordan reguleres larm / ro (børnegruppen, pædagoger, andet), Gode ideer til eget og andre fritidshjem: Hvad kan man gøre ifht. problemer med larm / ro

Tidligere har det været nævnt, at der på fritidshjemmet er en aftale om hvor der må larmes. Det er både en aftale som voksne forvalter, men også en aftale som børn forvalter indbyrdes jf. pkt. 2.

På spørgsmålet om regler på fritidshjemmet i forhold til larm og plads, var børnene meget kortfattet: ”*Hvis nogen larmer sådan ...argggghhh.....siger de voksne at det må de ik´.*”. Børnene fortæller, at det er på den måde, at de får en fornemmelse af hvor og hvornår der kan leges vildt. Som børnene siger samstemmigt: ”*altså ..nogen gange ka´ vi larne...nogen gange ska´ vi lade vær´...*”. Ifølge børnene sker det også dagligt, at de må sige til hinanden, at de larmer for meget.

Børnenes forslag til eget og andres fritidshjem er også forholdsvis kortfattet. Klaus tager ordet: *Altså man ka´ sige til en af sine venner: Vil I være stille?....*” Khaled: ”*Jahh..sådan aftale det med din ven: Ok, nu er vi lidt mere stille*”. Klaus: ”*jahh...og så få din ven til at sige det til sin ven, som siger det videre til sine venner...*”

Børnene foreslår her at lade mund til mund metoden virke som støjreducerende.

3. Mobning og drilleri

Fakta:

- Børn: Fem børn: to piger og tre drenge fra 3.klassetrin. Børnene optræder med opdigtede navne: Mette, Klara, Mads, Per og Gusstav i sammenskrivningen af interviewet. Øvrige børn som nævnes af børnene optræder også med opdigtede navne: Ida,
- Fritidshjemmet råder over en fælles sal kaldet torvet, og tilstødende stuer. I kælderen er der aktivitetsrum for bla. Warhammer, en idrætshal, og borgen. Borgen er af træ, ca. 1 meter højt, og med udskårne vinduer. Udenfor er et asfalteret areal, som bliver kaldt gården.

Emneliste for interview om drilleri og mobning:

1. Børns definitioner af drilleri og mobning:
Er der nogen forskelle, inkl. konkretiserende eksempler.
2. Afprøvning af hypoteser om glidende overgang ml. fænomenerne drilleri og mobning
3. Hvordan starter drilleri/mobning (obs. på skiftet mellem skole og fritidshjem)
- 4.. Mulige årsager til drilleri/mobning
5. Gode ideer til eget/andre fritidshjem:
Hvad skal der til for at stoppe mobning? (Børnegruppen, pædagoger, forældre, aktivitetsmuligheder, andre forhold)
6. Åben: emnet blev her hvor foregår mobning

1. Børns definitioner af drilleri og mobning

Børnene mener, at der er forskel på drilleri og mobning. De betegner drilleri som noget, der er for sjov og er kortvarigt. Mens at de betragter mobning som noget der er ubehageligt, gentager sig gang på gang, og er mere eller mindre systematisk.

Herom siger Mads: *"Drilleri er sådan noget, der bare vare et frikvarter, og mobning er sådan noget der bliver ved med at vare, der bliver ved og ved og ved.."*

Børnene vægter også, at mobning ofte er rettet mod en enkelt person, hvor eksempelvis udseendet gøres til genstand for hånlige bemærkninger som brilleabe, tykke, grimme blondine. Flere af børnene giver således udtryk for at mobning er, når man befinder sig i en situation, hvor man er overladt til sig selv. De mener, at mobning ofte opstår, når man ikke kan hente hjælp, eller ikke får hjælp fra enten voksne eller kammerater.

Som Gustav udtrykker det: *"Mobning er noget hvor man er alene, og der er sådan en gruppe, der står mod en."* Gustav fortsætter lidt senere: *"Mobning er, når man ikke får hjælp.."* I den forbindelse giver flere af børnene udtryk for at mobning kan have en truende og ind imellem voldelig karakter.

Klara fortæller om hvordan en veninde og hun selv i en periode blev truet med tæsk efter skoletid af en ældre dreng. De andre børn bekræfter udsagnet, og siger at de var flere som blev udsat for det samme.

Klara fortsætter: *“Vi kunne ikke en gang holde frikvarter og sådan noget...”*. Hun fortsætter med at berette om hvordan veninden og hun på vej hjem fra skole blev forfulgt af den samme dreng, og så sig nødsaget til at gemme sig bag legehuse, i kælderens mm.. Som slutbemærkning gør Klara sig følgende overvejelser om mobning: *“..når de siger: jeg tæsker dig efter skole, det er sådan noget der kaldes mobning, tror jeg i hvert fald”*. Til historien hører, at det nu er ophørt, bl.a. ved hjælp af voksen indblanding. Det vender vi tilbage til under punkt 5.

2. Glidende overgang mellem drilleri og mobning

Børnene kommer undervejs i interviewet selv ind på, at der er en glidende overgang mellem drilleri og mobning.

De gør opmærksom på, at opfattelserne af hvornår noget er drilleri og hvornår noget er mobning, kan være forskellig fra person til person. Ydermere fortæller de hvordan drillerier kan gribe om sig. Hvis de gør det, mener børnene, at det udvikler sig til mobning.

Mette, Mads og Gustav giver som eksempel, at en pige fra deres klasse er blevet kaldt fede Dorit, ligesom i filmen *“Terkel i knibe”*. Børnene taler indbyrdes sammen om at det har varet i fire dage nu, og bliver enige om at det som følge heraf snart udvikler sig til mobning.

Mads kommer med et eksempel på hvordan han selv var med til at drille en af de andre tilstedeværende børn, da de gik i BH. klasse: *“jeg var også med til at drille... indtil jeg fandt ud af at du (peger i retning af Mette) ikke var så glad for det ...at det faktisk var mobning på en måde. ...Jeg fandt ud af at det ikke var for sjov, at det var alvor.., så jeg holdt op med det..”*.

Eksemplet er ikke enkeltstående, idet alle de tilstedeværende børn både kunne fortælle om erfaringer med henholdsvis at blive mobbet og at deltage i mobning.

3 + 4 + 6. Hvor og hvordan starter drilleri/mobning, samt mulige årsager til drilleri/mobning

Indledningsvis startede børnene med at fortælle, at mobning oftest finder sted i skolegården.

Som tidligere nævnt foregår der ydermere mobning, når børnene går til og fra skole. Børnene mener, at mobning i skolegården skyldes, at der kun er to gårdvagter. Mens der på fritidshjemmet *“..er flere voksne end på skolen, og her er der tusindvis af andre, som man kan snakke med...”*.

I de tilfælde hvor mobning finder sted på fritidshjemmet, foregår det ifølge børnene mest i kælderen, redskabsrummet eller nede i borgen. En af børnene fortæller, at nede i borgen kan dem der mobber lukke alle smuthullerne og sige: "Nårhh, så du er bange hva?".

De andre børn mener, at mobning mest finder sted nede i kælderen, fordi - som en af dem siger - "*..er der ikke så mange mennesker*". Mens en anden fortæller hvordan hun blev mobbet ved en overnatning på fritidshjemmet med hendes navn, som et ældre barn gav sig til at rime på. Hun fortæller samtidig hvordan personalet senere på aften opdagede, at det var mobning og som konsekvens heraf sendte det ældre barn hjem. De andre børn i stemmer: "*Sejt!*".

Børnene - som alle går i samme klasse - kommer med en fælles beretning om, hvordan der har været en mobbe problematik i deres skoleklasse. Selvom beretningen er fra skolelivet gengives den her, idet den giver et billede af at det ikke altid er så entydigt endda hvem der er mobber og hvem der bliver mobbet.

Ifølge børnene har en forhenværende klassekammerat Ida på skift truet dem til at mobbe hinanden og andre, indtil hun skiftede skole. Klara og Mette fortæller om hvordan de følte sig truet til at mobbe andre for at forblive veninde med Ida, og derved selv forsøge at undgå at blive mobbet.

Klara fortæller hvordan Ida sagde ting som: "*Hvis du ikke går over og mobber den der, så vil jeg ikke være din ven*". Børnene taler indbyrdes om, at det nogle gange også skete over i fritidshjemmet. To af de andre børn tager ordet og siger at de tillige følte sig truet eller presset til at medvirke til mobning af samme årsag. Mens andre af børnene var dem, der blev udsat for selv samme mobning. Heriblandt Mads som fortæller hvordan han fx blev udsat for at få tværet et kridt ned over ansigtet, så "*..det sved resten af dagen..*". Mads beskriver dette sociale spil med følgende bemærkning: "*hvis man ikke var hendes ven, slog hendes venner sig sammen...og de lod sig så lokke til at være mod en*".

I forbindelse med mobning synes der umiddelbart at være forskel mellem hvilke konflikter, der udspiller sig drengene imellem og pigerne imellem.

I korthed går drengene meget op i hvem der er stærkest, og om de i en given slåskamp vil være fysisk overlegne. Mens pigerne i mindre grad referer til fysisk styrke, men mere til en bekymring for social eksklusion.

Fælles for børnene er, at de som har medvirket til mobning, er at de siger det var et forsøg på selv at undgå at blive mobbet. Per fortæller om hvordan en anden klassekammerat fik ham til at mobbe, fordi han "*..er meget stærkere ...spurgte om vi skulle mobbe Mikael, det gjorde jeg ..for han sagde: ellers vil jeg smadre dig totalt!*".

5. Gode ideer til eget/andre fritidshjem: Hvad skal der til for at stoppe mobning?

Undervejs i interviewet har børnene berørt emnet om, hvad der kan stilles op overfor mobning. Flere af børnene giver eksempler på hvordan de har inddraget voksne, men indvender samtidigt at det ikke altid har hjulpet, eller at virkningen har været kortvarig.

Da Klara fortalte historien om hvordan veninden og hun selv blev truet med tæsk efter skoletid, fortalte hun samtidigt at den ældre dreng gentagne gange fik skæld ud af de voksne. I starten havde de voksnes irettesættelser ingen virkning, men til sidst hjalp det og mobningen ophørte.

Gennemgående vægter børnene vigtigheden af, at opleve at voksne tager del i at løse mobningsproblematikken, og at de handler konsekvent i forhold til mobning - de skal tale med de involverede, men også at de sætter restriktioner for den der mobber.

De finder fx at det er en god regel at sætte vedkommende på en stol inde på en af stuerne, fordi "*..så får de tid til at tænke sig om hvorfor de gjorde det*". Eller at de voksne giver restriktioner for hvad vedkommende må lave resten af dagen - fx at de ikke må spille Play-station.

Som eksempel på en vanskelig problemstilling er historien om den forhenværende klassekammerat Ida, som de andre børn oplevede truede dem til at mobbe.

Her fortæller børnene, at det ikke hjalp med vokseninddragelse. Dels forsøgte forældrene at kontakte pigens forældre, eller at ringe til læreren. men ingen af delene hjalp. En af børnene fortæller hvordan hun undlod at inddrage hendes forældre i problematikken af angst for at få tæsk i skolen.

Et gennemgående træk for børnenes historier om mobning af særlig grov karakter, er at de først ophører, når vedkommende som sætter dem i gang stopper på skolen. Dette rejser dels spørgsmålet om hvor de børn som stopper kommer hen, dels hvad der kan gøres for at forhindre at mobningen eskalere som vi ser det i historien om Ida.

Generelt finder børnene dog at forældreinddragelse i mobningsproblematikken er positiv. De fremhæver, at telefonopringninger som oftest har virket, dog med undtagelse af historien om Ida.

Særligt finder de at det er godt, når en forælder ringer en anden forældre op for at fortælle at deres barn har medvirket til mobning. De mener forældreopringninger er mest aktuelle ved mobning i skolen.

I forhold til fritidshjemmet mener børnene, at børnemøderne kan bruges som forum for at drøfte mobningsproblematikken. I den forbindelse foregår følgende samtale indbyrdes mellem børnene:

Mette: “ Vi har også den postkasse der... “ Per: “Det er til ture..”. Mads: “Det er også til hvis man bliver drillet...i postkassen kan man skrive: Hallo, jeg er blevet mobbet, gider du ik lige godt gøre noget ved det?”. Børnene bliver enige om at indleverede beskeder i postkassen om at de er blevet mobbet, vil det kunne tages op på børnemødet.

Desuden vægter børnene betydningen af venskaber og kammeratskabsgrupper.

Som Gustav tørt udtrykker det i forhold til, hvis man bliver uvenner med hinanden og det udvikler sig til mobning: “den der har flest venner vinder, ham der har mindst venner bliver mobbet..”. De finder, at kammeraterne også godt kan hjælpe, hvis man bliver mobbet. Gustav siger, at en kammerat fx kan hente en voksen, hvis man bliver holdt fast og ikke selv kan komme fri. Per siger, at venner kan støtte en op, og svare igen, hvis nogen mobber en.

4. Den gode pædagog

Fakta:

- Børn: Fem børn: to piger og tre drenge fra 3. klassetrin. Børnene optræder med opdigtede navne i sammenskrivningen af interviewet: Mia, Katrine, Peter, Lars og Michael
- Pædagoger optræder også med opdigtede navne: Poul. Når betegnelsen voksen anvendes, henviser dette til pædagoger.

Emneliste for interview om den gode pædagog:

1. Hvorfor skal pædagoger være på fritidshjemmet?
Eksempler på forskellige typer grunde
2. Betydningen af at de voksne lytter til børnene (børnemøder, indflydelse, fælles problemløsning)
3. Betydningen af at børnene lytter til de voksne (klare regler)
4. Samvær og kontakt mellem barn – voksen: eksempler på forskellige situationer og voksne
5. Gode ideer til eget/andre fritidshjem:
Hvad er en god pædagog?
6. Åben: Hvad vil det sige at have indflydelse?

1. Hvorfor skal pædagoger være på fritidshjemmet?

Eksempler på forskellige typer grunde

Børnene mener, at pædagogerne skal være på fritidshjemmet for at hjælpe børnene, drage omsorg for dem, og for at holde øje med dem.

Ifølge børnene skal pædagogerne hjælpe børnene med alt lige fra at lave eftermiddagsmad til dem, trøste dem til at løse uenigheder børnene imellem. Desuden mener børnene, at de voksne også er der for at holde styr på børnene og hindre at de ødelægger ”dehuset”. Mia siger: *“Pædagogerne skal være på fritidshjemmet for at hjælpe børnene...ellers ville de bare løbe rundt og lave hurlum hej over det hele....”*.

Børnene fortæller samtidig, at de holder af at have samvær med pædagogerne, og blandt en af de fortrukne aktiviteter er at spille spil med dem. I den forbindelse finder børnene, at det er godt at kunne have selskab, hvis der ikke er nogen at lege med.

Endelig giver de udtryk for at pædagogerne kan være rare at have i nærheden, hvis de slår sig eller skal på skadestuen. Michael siger: *“...hvis nu man har slået hul i hovedet, er det ikke så godt, hvis der ikke er nogen voksne til at tage sig af en”*.

Børnene fremhæver således betydningen af, at pædagogerne har styr på og overblik over situationen, hvis uheldet er ude. For børnene er det vigtigt, at kunne trøstes eller tale med nogle voksne, når de er kedede af det. Det behøver ikke nødvendigvis at være relateret til situationer på fritidshjemmet. Det kan også være relateret til børnenes øvrige liv. Mia fortæller: *“pædagogerne er der til at tale problemer med.”* Tavshed. Interviewer: *“Hvad for problemer kan man have?”* Fiona: *“Hvis der er en i ens familie som lige er død, kan man snakke om det”*. Senere i interviewet vender børnene tilbage til, at det er godt at have muligheden for at kunne opsøge en voksen for en hyggelig eller mere alvorlig snak på et stille sted uden andre børn.

2 + 3 + 6. Betydningen af at de voksne lytter til børnene, og at børnene lytter til de voksne (børnemøder, indflydelse, fælles problemløsning, betydningen af klare regler)

Børnemøder og fælles problemløsning

Gennemgående mener børnene, at de voksne på fritidshjemmet lytter til børnene, og hører hvad de har at sige. Som eksempel henviser de til børnemøderne, hvor det er muligt for børn og pædagoger at tage et emne op.

Det er imidlertid påfaldende karakteristisk for børnene, at de på en gang finder børnemøderne lidt kedsommelige, men også gode og nødvendige. Katrine og Mia har følgende indbyrdes samtale om

hvorvidt det er godt at have børnemøde. Katrine: *“Nejj....johhhh...det er kedeligt,, men godt”*. Mia fortsætter: *“jahh...det er kedeligt, men jeg tror det hjælper..”*.

Til spørgsmålet om hvilke emner, som tages op på børnemødet, svare børnene at det er meget forskelligt. Børnemødet kan handle om alt lige fra orientering om aktiviteter og værksteder, praktiske aftaler om frugt, aktivitets ønsker, vedtagelse af nye regler, mobbe problematikker etc.

Som eksempel fortæller børnene, at de på sidste børnemøde har vedtaget en ny regel om, at de ikke må spille computer om tirsdagen og torsdagen. Ifølge Michael, Katrine og Lars har de vedtaget reglen som følge af, at der er mange børn *“..som spiller rigtig meget...”*.

På børnemøderne har fritidshjemmet også et punkt som hedder: Ordet er frit. Mia fortæller om *“Ordet er frit”*: *“Hvis nu at ordet er frit, hvor man kan sige næsten lige hva´ man har lyst til...en vittighed eller et eller andet....”* Interviewer: *“Kan det være en historie, en vigtighed eller noget andet?”* Fiona: *“ ja, men også bare noget hvis man synes der er et eller andet der ska´ være på fritten..... Tit er der nogen der siger en vittighed, det er det...det er det de fleste siger...”*.

Peter fortæller også at temaet drilleri tages op på børnemøderne, for at lave regler om det. Reglen er at man kun må drille, hvis den anden synes det er ok. Lars fortsætter med at fortælle, at hvis der er en som er blevet drillet, går en voksen ofte et sted hen alene med barnet og taler om det. Dernæst taler de sammen med de involverede om, at det ikke må ske igen.

Regler og indflydelse

Overvejende er børnene af den opfattelse at de lytter til de voksne, og at reglerne på fritidshjemmet er forholdsvis klare.

Børnene fortæller hvordan børnemøderne medvirker til, at børn og voksne lytter til hinandens forslag. Mia, Lars og Katrine siger om at hvis de vil have indflydelse på hvad der sker på fritidshjemmet tager de det op på børnemødet.

Mia siger: *"så tager jeg det op på et børnemøde for det er meget nemmer.., for så høre alle andre det også ...og så kan de måske sige nogen kommentarer til det.....så der er de fleste børn...og de fleste voksne der..så er det nemmer at tage en fælles beslutning...det er et godt tidspunkt hvor de fleste voksne høre efter..."*

Katrine og Lars fortæller videre hvordan der tages en fælles beslutning ved at de stemmer om det med håndsoprækning. Mia fortæller, at hvis de vil tage noget op på børnemødet foregår det således: *"...vi tager det op under et punkt,, hvis der ik´ er noget, der høre ind under det, ka´ man jo tage det op under ordet er frit, hvor man ka´ sige en masse ting..."*.

Børnene fortæller endeligt, at når de har taget noget op på et børnemøde, sker det også at de voksne overvejer forslaget, før de beslutter noget. I forhold til at lytte til de voksne vægter børnene, at det vigtigt at de voksne ikke gentager sig selv igen og igen. Overvejende fortæller børnene at de lytter til de voksne, men at de ind imellem også omgås de regler, som der er truffet i fællesskab. Enten fordi de ikke er enige i beslutningen om reglen, eller også fordi at de finder at en konkret situation fordre at omgås reglen.

Fra børnenes gengivelse af regler på fritidshjemmet, fremgår at der også ind imellem kan være forskellige interesse modsætninger både børnene imellem og mellem børn og voksne.

F.eks. diskuterer børnene ivrigt reglen mod brug af mobiltelefoner på fritidshjemmet. Nogle af børnene finder reglen ok, mens Peter mener at det er en dårlig regel. Michael siger: *"Jeg har ik brug for nogen mobil, for jeg har ik nogen..og så synes jeg også at de (voksne) lytter ret godt på børnene .."* Lars : *" Lige nu har jeg ik brug for en mobil, fordi jeg bor tæt på, og jeg synes det er lidt lige meget vi ik ka bruge mobil..."*. Katrine mener, at det af sundhedsmæssige årsager er en god regel: *" De voksne siger vi ikke må ...mobilerne kan forvirre hovedet ..det har jeg i hvert fald hørt i TV - avisen"*. Peter finder, at det er en dårlig regel, og udtaler: *"Mobiltelefoner er forbudt..det er ikke så godt så kan man ikke ringe til nogen...det vil jeg gerne kunne..irriterende at de voksne ska´ bestemme det"*.

Børnenes oplevelse af hvorvidt og hvornår de voksne lytter til børnene kan således variere fra situation til situation. Ligesom at børnene tilsyneladende også fortolker regler forskelligt.

De børn som er for reglen om mobiler siger, at børnene efter fast aftale mellem fritidshjem og forældre kan få lov til at bruge mobilen. Eksempelvis kan der være en aftale om at de må bruge mobilen til at ringe og fortælle forældrene, at de er ankommet til fritidshjemmet. Mens Peter som er mod reglen ikke sætter dette synonymt med brug af mobiltelefon. Han vil gerne kunne ringe hvorhen han vil, og uden videre aftale mellem fritidshjem og forældre.

4. Samvær og kontakt mellem barn – voksen: eksempler på forskellige situationer og voksne

Som nævnt under pkt. 1 har samværet med voksne og tilstedeværelsen af samme en væsentlig betydning for børnene og deres dagligdag på fritidshjemmet.

Særligt vægter de betydningen af, at de voksne igangsætter aktiviteter, og at de lærer ting af de voksne, som de ikke kunne før. Michael giver som eksempel at lære at lave læderarmbånd i værkstedet med en voksen, og siden hen at bruge det til rollespil.

I det hele taget går det igen i børnene fortællinger om samværet med pædagogerne, at de finder det centralt at gøre noget i fællesskab som fx at lave kostume til rollespil, og siden lave rollespil ude i gården eller skoven.

Andre vægter som tidligere nævnt, at det er vigtigt at kunne snakke med en voksen på tommands hånd - enten for hyggens skyld eller fordi de gerne vil tale med en voksen om noget fra deres dagligdag. Desuden kan de også godt lide at komme af sted på udflugt med de voksne til fx svømmehalen.

Samtidig kan de også berette om, at det gør indtryk på dem, hvis der er en uoverensstemmelse mellem en pædagog de godt kan lide og dem selv om fx deres opførsel eller brug af fritidshjemmets faciliteter.

5. Gode ideer til eget/andre fritidshjem: Hvad er en god pædagog?

Børnene er forholdsvis kortfattet om hvad en god pædagog er: Det er en som hjælper børnene og som er sød.

Børnene uddyber yderligere ved at sige at en god pædagog er en *“som gør meget ud af det”*. Mia siger: *“..en god voksen er voksne der gør mere ud af det, hvis der er nogen der driller...”*. Katrine fortæller, at der er en pige fra hendes klasse, som driller meget. men at det kan hun ikke så meget over på fritidshjemmet for der *“gør Poul meget ud af det, hvis nu hun begynder...”*. Mia fortsætter om det samme: *“...de gør meget ud af det hvis nu nogen er kede af det, og så er de søde...og sjove..trøster en på en god måde...”*.

c. Projektgruppe og bidragydere

Projektgruppe:

Tove Østergård, udviklingskonsulent, Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen, Udviklings- og Planlægningsområdet (projektansvarlig)

Flemming Gerhardt, børne- og ungekonsulent, Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen, BU-område / Syd

Boris Andersen, ekstern konsulent, Boris Andersen Rådgivning

Dines Andersen, ekstern konsulent, Socialforskningsinstituttet

Lene Schmidt, juniorkonsulent, stud.mag i Pædagogik, Københavns Universitet

Bidragydere:

Boris Andersen: Projektledelse og redaktionelt arbejde i forbindelse med afrapportering

Dines Andersen: Sparring og kvalitetssikring i forbindelse med gennemførelsen af den kvantitative undersøgelsesdel, samt udarbejdelse af udkast til skriftlig afrapportering heraf.

Lene Schmidt: Databehandling, samt gennemførelse af - og afrapportering fra – de kvalitative interviews

I øvrigt rettes en varm tak til alle deltagende børn og institutionsansatte.